

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

- ЕКОСИСТЕМИ ЗА РАЗВОЈ НА СОЦИЈАЛНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

ВОДИЧ НИЗ ДОБРИ ПРАКТИКИ

Издава: Асоцијација за истражување, комуникации и за развој „Паблик“
За издавачот: Климентина Илијевски, извршна директорка
Автори: Климентина Илијевски, Александра Илоска, Катерина Мојанчевска
Лектура: Анета Василевска - Љубецкиј
Бесплатен / некомерцијален примерок

Оваа анализа е изработена од тимот на Паблик – Здружение за истражување, комуникации и за развој од Скопје во рамки на грантот “Социјалните претпријатија: тежиште на триаголникот: економски пораст, развој на заедницата и социјална инклузија” финансиран од Проектот на УСАИД за граѓанско учество и од Министерството за економија. Мислењата изразени во оваа публикација им припаѓаат на авторите.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

334.72:364-3

ИЛИЈЕВСКИ, Климентина

Компаративна анализа - екосистеми за развој на социјални претпријатија водич низ добри практики / [автори Климентина Илијевски, Александра Илоска, Катерина Мојанчевска]. - Скопје : Здружение на граѓани за истражување, комуникации и за Развој Паблик, 2018. - 83 стр. : илустр. ; 30 см

ISBN 978-608-65957-6-0

1. Илоска, Александра [автор] 2. Мојанчевска, Катерина [автор]

а) Социјални претпријатија - Развој - Компаративна анализа

COBISS.MK-ID 107011594

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

- ЕКОСИСТЕМИ ЗА РАЗВОЈ

НА СОЦИЈАЛНИ ПРЕТПРИЈАТИЈА

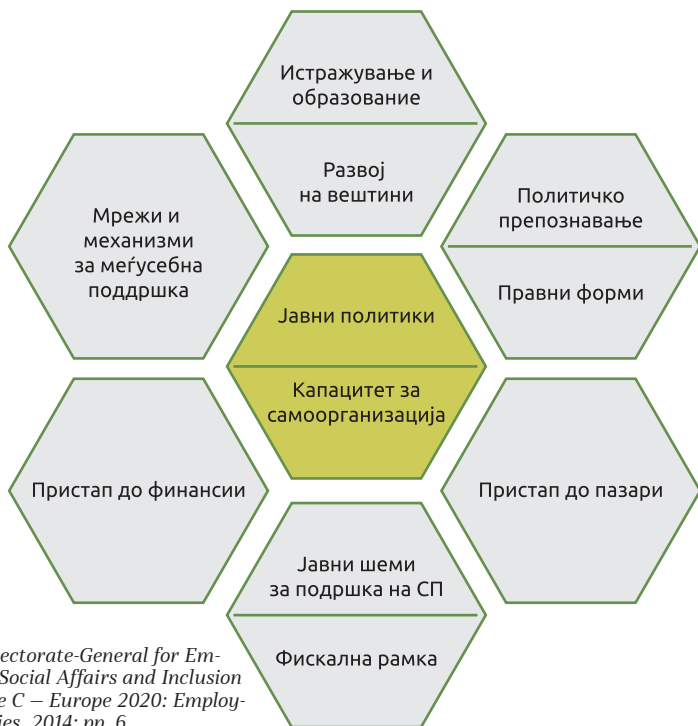
ВОДИЧ НИЗ ДОБРИ ПРАКТИКИ

СОДРЖИНА

1. Преглед на литература и на методологија	5
2. Екосистемот на социјалните претпријатија во Велика Британија (Приватен макросистем)	7
3. Екосистемот на социјалните претпријатија во Франција (Статичен макросистем)	16
4. Екосистемот на социјалните претпријатија во Италија (Приватен микросистем)	24
5. Екосистемот на социјалните претпријатија во Шведска (Статичен микросистем)	30
6. Екосистемот на социјалните претпријатија во Полска (Статичен макросистем)	37
7. Заклучоци	48
8. Литература	56

1. ПРЕГЛЕД НА ЛИТЕРАТУРА И НА МЕТОДОЛОГИЈА

Употребата и концептуализацијата на екосистемите за социјалните претпријатија не е нова и е употребувана во повеќе студии (Arthur et al., 2006; Grassl, 2012; Roy et al., 2015; Hazenberg et al., 2016). Во суштина, овие екосистеми се комплексни и ја дефинираат средината во која социјалните претпријатија функционираат и се развиваат, а се базираат на два основни столба: 1) јавна политика што ги препознава, регулира и поддржува социјалните претпријатија, чијашто цел е мултипликација на социјалните претпријатија и 2) можност граѓаните да се самоорганизираат, што претставува критериум за развој на социјалните претпријатија од самите заедници како bottom-up иницијативи. Овие два основни столба влијаат на други развојни фактори што го сочинуваат вкупниот екосистем на социјалните претпријатија, а тој вклучува: 1) политичко препознавање и правни форми што се препознаени на национално ниво; 2) пристап до пазари; 3) јавна поддршка за социјални претпријатија - стартапи, како и за нивен пораст и развој, вклучувајќи ја и фискалната рамка; 4) пристап до финансии; 5) мрежи и механизми за заемна поддршка; 6) истражување, образование и развој на вештини.

Извор: Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion
Directorate C – Europe 2020: Employment policies, 2014: pp. 6

Hazenberg et al., 2016 година како водечки елементи за развој на екосистемот за социјалните претпријатија ги идентификува следниве: регулирање на јавните набавки; финансиски активности за пораст на екосистемот; инклузивна практика на пазарот на труд; колаборативна практика меѓу стејкхолдерите; тренинг и едукација за поддршка на порастот на екосистемот; импакт и негова дисеминација и поттикнувачи на системот. Оттука произлегуваат четири типологии на екосистеми за социјални претпријатија, кои можат да бидат користени од страна на креаторите на јавна политика во обидот подобро да ја поддржат локалната социјална економија:

A. СТАТИЧЕН МАКРОСИСТЕМ

Идентификуван во Полска, Франција, Србија и во Австрија. Оваа типологија се карактеризира со потпирање на јавните институции за обезбедување финансиска поддршка и поддршка со јавна политика за регулирање на работата на социјалните претпријатија.

A. СТАТИЧЕН МИКРОСИСТЕМ

Идентификуван во Шкотска и во Шведска. И овој тип екосистем се карактеризира со силна финансиска поддршка од страна на јавните институции, но е вкоренета во јавните набавки на локално ниво и на иницијативите во заедницата.

B. ПРИВАТЕН МАКРОСИСТЕМ

Идентификуван во Германија и во Велика Британија. Се карактеризира со национална политика за поддршка и за развој на екосистемот за социјалните претпријатија да станат пазарно ориентирани и да функционираат како социјален бизнис.

C. ПРИВАТЕН МИКРОСИСТЕМ

Идентификуван во Холандија и во Италија. Се карактеризира со мала поддршка од јавни финансии и се потпира на механизми на пазарот.

Во последното истражување на Европската комисија за екосистемот на социјалните претпријатија, заклучено е дека структурите за поддршка на развојот на социјалните претпријатија, генерално, се неразвиени и фрагментарни, со исклучок на следниве земји: Италија, Франција и Велика Британија (European Commission, 2015, p. 15).

За потребите на оваа анализа се анализирани земјите со најразвиени екосистеми низ призмата на четирите идентификувани типологии екосистеми за социјални претпријатија: 1) Велика Британија (приватен макросистем); 2) Франција (статичен макросистем); и 3) Италија (приватен микросистем), додека Шведска е анализирана како претставник од статичниот микросистем, а Полска е анализирана како земја со поразвиен екосистем за социјални претпријатија, чијшто контекст е сличен на македонскиот (статичен макросистем).

2. ЕКОСИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА (ПРИВАТЕН МАКРОСИСТЕМ)

2.1 ПОЈАВАТА НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЕМАШТВО: СОЦИО-ЕКОНОМСКИ, ПОЛИТИЧКИ И КУЛТУРЕН АСПЕКТ

Во Велика Британија, во последните дваесетина години социјалните претпријатија се еден од приоритетите на агендата за јавна политика. Континуираната политичка поддршка креирала овозможувачка средина, која се смета за најразвиена во Европа. Таа се карактеризира со силна поддршка од Владата и со многубројни регулативни и финансиски механизми и со механизми за градење капацитети, кои обезбедуваат нивен континуиран пораст и развој. Моносите за партнерство со приватниот сектор се на напредно ниво во споредба со другите европски земји. Трендот на развој на социјалните претпријатија во Велика Британија е доказ за влијанието на идеологијата и на политичката волја врз развојот на секторот во една земја (Dey and Steyaert, 2010).

Социјалните претпријатија во Велика Британија функционираат во различни сектори и региони, а најчесто можат да бидат идентификувани во руралните и во социјално исклучените средини (Stephan, 2014: 3-5). Според последниот извештај на Владата на Велика Британија „Социјални претпријатија - трендови на пазарот, 2017 година“, идентификувани се вкупно 471.000 социјални претпријатија (Department for Business, Energy and Industrial Strategy, 2017: 26-28). Тие обезбедуваат вработување за повеќе од еден милион лица (1.069.000), а 72 процента од нив постојат повеќе од 10 години. 32 процента од социјалните претпријатија се активни во секторот на обезбедување социјални услуги како образование, здравствена заштита, уметност и рекреација. Повеќе од една четвртина се активни во секторите продажба и дистрибуција (вклучувајќи транспорт и складирање), додека 18 проценти дејствуваат во производствено ориентиран сектор како земјоделство, градежништво и складирање.

Пионерските чекори во развојот на социјалните претпријатија во Велика Британија се идентификувани уште во далечната 1840 година, кога е основана првата потрошувачка кооператива, која обезбедувала висококвалитетна храна по прифатливи цени како одговор на условите за работа во фабриките. Велика Британија како земја има голема улога во промовирањето и во развојот на движењата „Фер трговија“ (Fair trade), кои за првпат се забележани во 50-тите години на 20 век. Социјалните претпријатија во оваа земја растат и се развиваат во екосистем во кој постои висока јавна свест за секторот, вклучувајќи и свест дека бизнисот има обврска да инвестира во дефинирана социјална мисија и да работи во интерес на заедницата, а не во интерес на приватните интереси.

2.2 ДЕФИНИРАЊЕ НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЈАТИЕ ВО ВЕЛИКА БРИТАНИЈА

Владата на Велика Британија го дефинира социјалното претпријатие како бизнис со водечка социјална цел, чијшто профит е примарно инвестиран за остварување на социјалната цел или, пак, во заедницата, а не е воден од целта да постигне максимум профит за своите акционери и сопственици. Терминот „социјално претпријатие“ ја опишува целта на бизнисот, а не неговата правна форма (Department for Business Innovation and Skills, 2011: 5).

На национално ниво постои широк консензус меѓу засегнатите страни за **основните карактеристики на социјалното претпријатие**: 1) мора да биде регистрирано како правен ентитет; 2) мора да биде водено од својата мисија; и 3) најголем дел од својот профит треба да го инвестира во остварување на социјалната мисија (European Commission, 2014: 3). Критериуми во дефинирањето на социјалните претпријатија што ги применува и најголемата мрежа социјални претпријатија во Велика Британија, „Social Enterprise UK“ (SEUK) се следниве: 1) постоењето јасна општествена мисија за заштита на животната средина дефинирана во постојната внатрешна политика; 2) најголем дел од приходот е генериран преку трговија; 3) реинвестирање на најголем дел од профитот за остварување на социјалната мисија; 4) водена е во интерес на општествената мисија; 5) има транспарентни оперативни активности и континуирано известување за импактот.

2.3 ЗАКОНСКА РАМКА ШТО ГИ РЕГУЛИРА ФОРМИРАЊЕТО И ОПЕРАТИВНИТЕ АКТИВНОСТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Социјалните претпријатија во Велика Британија можат да бидат регистрирани во следниве правни форми: 1) друштво со ограничена одговорност; 2) добротворна организација или добротворна инкорпорирана организација; 3) кооператива; и 4) компанија што работи во интерес на заедницата.

Компанија што работи во интерес на заедницата е правна форма што е основана конкретно за секторот социјални претпријатија во 2004 година и денес се регистрирани повеќе од 5.500 вакви компании. Во согласност со постојната регулативна рамка, компаниите што работат во интерес на заедницата се обврзани во својот статут да имаат експлицитно дефинирана социјална цел, особено во однос на „заклучување на средствата“ што не дозволува трансфер на средства надвор од компанијата, со цел да се осигури дека ќе бидат користени во интерес на заедницата. Во неа се предвидува и ограничување на максималната дивиденда и на каматните исплати што се дозволени да се исплатат. Овие компании можат да бидат пререгистрирани во добротворна организација, или во „заедница што работи во интерес на заедницата“ или, пак, може доброволно да донесе одлука за престанок

на своето постоење, но, во овој случај, не може да се пререгистрира како стандардна компанија со ограничена одговорност (Department for Business Innovation and Skills, 2011: 4).

2.4 НАЦИОНАЛНА АГЕНДА ЗА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Социјалните претпријатија во Велика Британија функционираат во високо развиен екосистем, чијшто развој, пак, е поттикнат од континуираната политичка поддршка и од констинуираните чекори за институционализација на различните форми.

Во последните 18 години се направени конкретни чекори, кои осигурија стратегиски пристап и заедничка визија за развојот на секторот. Во таа насока, **во 2001 година е основан посебен оддел за социјални претпријатија во тогашниот оддел за трговија и за индустрија, а е назначен и министер одговорен за социјалните претпријатија.** На иницијатива на Владата се основани осум работни групи, кои работеле на развој на решенија за најкритичните области од развојот на секторот: 1) Законска и регулативна рамка; 2) Истражување и мапирање; 3) Бизнис-поддршка и тренинг; 4) Финансии и финансирање; 5) Промоција - перцепција, квалитет, веб-сајтови, брендирање, награди; 6) Импакт/евалуација - социјални и економски индикатори; 7) Учење од искуство - моделирање, студии на случај, најдобра практика, пораст, лидерство, мрежи - спроведување истражување што ќе утврди дали постојните социјални претпријатија имаат заеднички карактеристики што ќе можат да се реплицираат; 8) Јавни набавки.

Една година подоцна, **во 2002 година, објавена е првата стратегија за развој на социјалните претпријатија** „Стратегија за успех - креирање овозможувачка средина за социјалните претпријатија“. **Визијата во стратегијата е следнава:** динамични и одржливи социјални претпријатија што ја зацврстуваат инклузивната и растечка економија. Главниот фокус е надминување на бариерите во три клучни области: 1) креирање овозможувачка средина преку соочување со правните и со регулативните предизвици и промовирање општествена вредност во јавните набавки; 2) трансформирање на социјалните претпријатија во добар бизнис преку унапредена бизнис-поддршка и тренинг, како и унапредување на пристапот до финансии и до фондови; 3) утврдување на вредноста на социјалните претпријатија преку унапредување на знаењето, препознавањето и промовирањето на достигнувањата на социјалните претпријатија, како и креирање доверба.

Во 2004 година е воведена специфична правна форма за регистрирање на социјалните претпријатија - компанија што работи во интерес на заедницата. Според последниот извештај на регулативната комисија за компании што работат во интерес на заедницата објавен во март 2017 година, се регистрирани вкупно 13.055 компании, што претставува пораст од речиси 100 проценти во споредба со 2006 година, кога биле регистрирани само 75 вакви компании. Тие не се строго непрофитни и можат да дистрибуираат

дивиденди до своите инвеститори, меѓутоа исплатата треба да биде балансирана и разумна со цел да се поттикнат и континуирани инвестиции во социјалните претпријатија. Вкупно 65 проценти од остварениот профит на компанијата мора да се инвестира назад во неа, како и за потребите на заедницата што ја опслужува.

Во 2006 година е развиена новата стратегија, „Акциски план за социјално претпријатие: зголемување на импактот“, која дефинира специфични активности, чијашто цел е обезбедување поддршка за развој на социјалните претпријатија. Новата стратегија (Cabinet office of the Third Sector, 2006: 3-10) предвидува активности што се очекува дополнително да го зголемат влијанието на социјалните претпријатија, вклучувајќи 1) напредни тренинзи и обуки во секторот; 2) фондови за обезбедување финансиска поддршка за СП; 3) основање инвестициски фонд; 4) тренинзи за унапредување на пристапот до финансии; 5) кроссекторски план на третиот сектор за унапредување на соработката меѓу владата и СП. Стратегијата јасно ја дефинира и улогата на Владата во развојот на социјалните претпријатија: 1) поттикнување култура на социјално претприемаштво; 2) обезбедување точни и навремени информации за социјалните претприемачи; 3) овозможување пристап до финансии за социјалните претпријатија; 4) обезбедување на потребните услови за соработка меѓу Владата и социјалните претпријатија; 5) мерење на импактот на социјалните претпријатија.

Во 2010 година почнува агендата „Големо општество“, која дефинира поголема улога на социјалните претпријатија во современото британско општество. Нејзината цел е да им се дадат потребните ингеренции и информации на граѓаните, заедниците и на локалната самоуправа за да се здружуваат и заеднички да ги решаваат локалните проблеми. Развиена е врз четири главни столба: 1) зголемување на моќта на локалните заедници и на бизнисот за да развиваат специфичен пристап, кој одговара на потребите на локалните околности; 2) охрабрување на индивидуалците и на бизнисот да преземат активна улога во своите заедници; 3) трансфер на моќта од централната кон локалната власт; и 4) овозможување на социјалните претпријатија да се ангажираат активно во давањето јавни услуги.

Веќе во 2012 година во насока на обезбедување финансии за спроведување на агендата „Големо општество“ е основан „Капитал за големо општество“ како независна финансиска организација, чијашто цел е обезбедување поддршка и развој на социјалните инвестиции. Целта на „Капитал за големо општество“ е унапредување на квалитетот на живот на луѓето во Велика Британија преку поврзување на социјалните инвестиции со социјалните претпријатија и со добротворните организации. Примарниот фокус е на обезбедување домови за лица што имаат потреба, поддршка за заедниците да го унапредат квалитетот на живот и акции во раната фаза на детектиран проблем со цел превентивно дејствување.

Во 2013 година е донесен Акт за јавни услуги (општествена вредност)¹, кој им налага на јавните институции при спроведувањето јавни набавки да размислуваат како да обезбедат пошироки социјални и економски бенефиции, но и како да ги намалат на минимум лошите ефекти врз животната средина. Овој акт, всушност, претставува алатка што им асистира на јавните институции да добијат поголема вредност од целиот процес за јавни набавки.

Во 2014 година Владата на Велика Британија воведува даночно олеснување од 30 проценти за компаниите што инвестираат во заедницата за да поттикнат инвестиции во социјалните претпријатија. Покрај ова даночно ослободување, спроведени се реформи и во компаниите што работат во интерес на заедницата, односно овозможено е исплаќањето дивиденда до 35 проценти од остварениот профит. Целта на оваа мерка е да им се овозможи на компаниите што работат во интерес на заедницата да ги наградат своите инвеститори и да привлечат нови, што на долг рок би ги зголемило и инвестициите, истовремено осигурувајќи дека профитот е задржан и искористен за остварување на социјалните цели (Stephan, 2014: 6).

Во 2016 година е донесен Акт за заштита и за социјални инвестиции за добротворните организации, кој ги поттикнува да прават социјални инвестиции². Со овој акт, на добротворните организации во Велика Британија им е овозможено да прават социјални инвестиции сè додека се од интерес на нивната организација.

2.5 ФИСКАЛНА РАМКА И ПРИСТАП ДО ФИНАНСИИ ЗА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Социјалните претпријатија во Велика Британија имаат пристап до голем избор извори за финансирање на својот пораст и развој, како кредити, грантови и социјални инвестиции, основани во согласност со нивните потреби (Richardson, 2015: 25-37). Сепак, главниот извор на капитал, односно 63 проценти, доаѓа од продажба на добра и на услуги, додека вториот извор им се грантовите, односно 24 проценти (SEFORIS, 2014, pp. 21-22). Тоа што е специфично за социјалните претпријатија во Велика Британија е тоа што повеќе од една половина, односно 52 процента, испорачуваат добра и услуги до јавниот сектор, додека за 23 проценти од постојните социјални претпријатија ова претставува единствен извор на финансии.

2.5.1 Јавни набавки

Со донесувањето на Актот за јавни услуги во 2013 година, сите јавни институции се обврзани при доделувањето на јавните набавки да го земат предвид и влијанието врз економската и општествената

¹ Public Services (Social Value) Act from 2012: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/3/enacted>

² <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2016/4/contents/enacted>

димензија, како и заштитата на животната средина на снабдувачот. Целта на ваквата директива е да се осигури дека капацитетот за купување на јавниот сектор е целосно насочен кон генерирање општествени бенефити, истовремено гарантирајќи и повисоки ниво на ефективност.

2.5.2 Социјални инвестиции

Социјални инвестиции не се нов концепт во Велика Британија и во последната деценија постојат организации како што се „investing in good“, „Bridges Ventures“, „Основен фонд“, „FSEGroup“, „True-stone Impact“, „Инвестициски фонд за социјални претпријатија“, кои инвестираат во општествен импакт. Еден од најдобрите инструменти со кои Владата го поддржала развојот на пазарот за социјални инвестиции е преку основањето „Капитал за големо општество“³ (Richardson, 2015: 27-35). „Капиталот за големо општество“ (Big Society Capital, 2017), функционира како продавач на општествени инвестиции, односно не инвестира директно во социјални претпријатија, туку преку мрежа кредитори, кои располагаат со капацитети да излезат во пресрет на различните и комплексни потреби на клиентите од секторот. Меѓу другото, оваа институција обезбедува поддршка и водич за кредиторите преку осигурување пристап до нови извори на финансии, развој на нови финансиски производи и бизнис-поддршка, која е соодветна за секторот.

2.5.3 Социјални банки

Социјалните банки во Велика Британија нудат услуги што се дизајнирани за да излезат во пресрет на потребите на непрофитните организации преку обезбедување финансиски производи. Социјалните банки доминираат на пазарот за социјални инвестиции во Велика Британија со вкупно 82 процента инвестиции од вкупните социјални инвестиции направени од четирите најголеми социјални банки: Co-operative Bank; Charity Bank; Unity Trust и Triodos.

2.5.4 Social impact bonds (SIBs)

Social impact bonds (SIBs) добиваат сè поголемо внимание на глобално ниво, пред сè поради иновативниот начин да им овозможат на владите заштеди во определени социјални програми. На пример, доколку некој е невработен, Владата троши илјадници фунти за исплата на различни бенефиции, на годишно ниво. Од друга страна, доколку социјалното претпријатие му помогне на лицето да добие работа, ѝ заштедува средства на Владата. Преку Social impact bonds е обезбеден начин како да се финансираат договори за плаќање по резултат, во кои Владата плаќа само доколку давателот на услугата ги остварил резултатите. Проблемот со плаќање по резултат е во

³Public Services (Social Value) Act from 2012: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2012/3/enacted>

тоа што давателите на услуги најчесто немаат доволно ресурси на располагање за однапред да бидат покриени трошоците за дадената услуга. Во Велика Британија, канцеларијата на Владата основа Центар за Social impact bonds (SIBs), кој работи во насока на зголемување на свеста но и на разбирањето на Владата за Social impact bonds (SIBs), како и за да обезбеди поддршка за нивни развој⁴.

2.6 МРЕЖИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Велика Британија се идентификувани многубројни мрежи и механизми за поддршка на социјалните претпријатија.

- **Social Enterprise UK (SEUK)** е основана во јули 2002 година како коалиција на социјални претпријатија и претставува главно тело за претставување на секторот во Велика Британија. Мрежата е активно инволвирана во дефинирањето на агендата за социјалното претприемаштво и за промовирање на социјалните претпријатија на ниво на различни фактори.

- **Social Firms UK** е национална агенција за поддршка на социјалниот бизнис. Организацијата спроведува активности за промовирање, застапување, истражување и за лобирање со цел да ја зголеми свеста за улогата на социјалниот бизнис и на неговите услови.

- **Cooperatives UK** е главното претставително тело на кооперативите во Велика Британија, чијашто цел е да ги промовира кооперативите и да изгради силно и успешно движење.

2.7 СИСТЕМИ ЗА ИЗДАВАЊЕ СЕРТИФИКАТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Social Enterprise Mark Company⁵ спроведува систем за издавање сертификати на социјалните претпријатија во Велика Британија. Функционира како независен авторитет за издавање сертификати и себеси се идентификува како единственото интернационално тело што независно докажува дека бизнисот ги става луѓето и планетата пред профитот. Системот за издавање сертификати е основан во 2010 година. Главните критериуми врз чијашто основа се спроведува издавањето сертификати се следниве: 1) статутарно дефинирана општествена цел; 2) социјалното претпријатие е независен ентитет и ниедно јавно или владино тело, ниту приватни и корпоративни тела, нема контрола врз донесувањето одлуки; 3) 50 проценти од вкупниот приход на социјалното претпријатие мора да бидат од економски активности; 4) 51 процент од вкупно остварениот профит СП го инвестира за остварување на општествената цел и/или за заштита на животната средина; 5) во случај на затворање на бизнисот, СП остатокот

⁴ <http://www.socialfinance.org.uk/services/social-impact-bonds>

⁵ <http://www.socialenterprisemark.org.uk>

од средствата го дистрибуира за остварување на општествените цели или за заштита на животната средина; и 6) СП мора да демонстрира дека социјалните цели и заштитата на животната средина се реализирани преку давање извештај за спроведените активности за остварување на дефинираните цели.

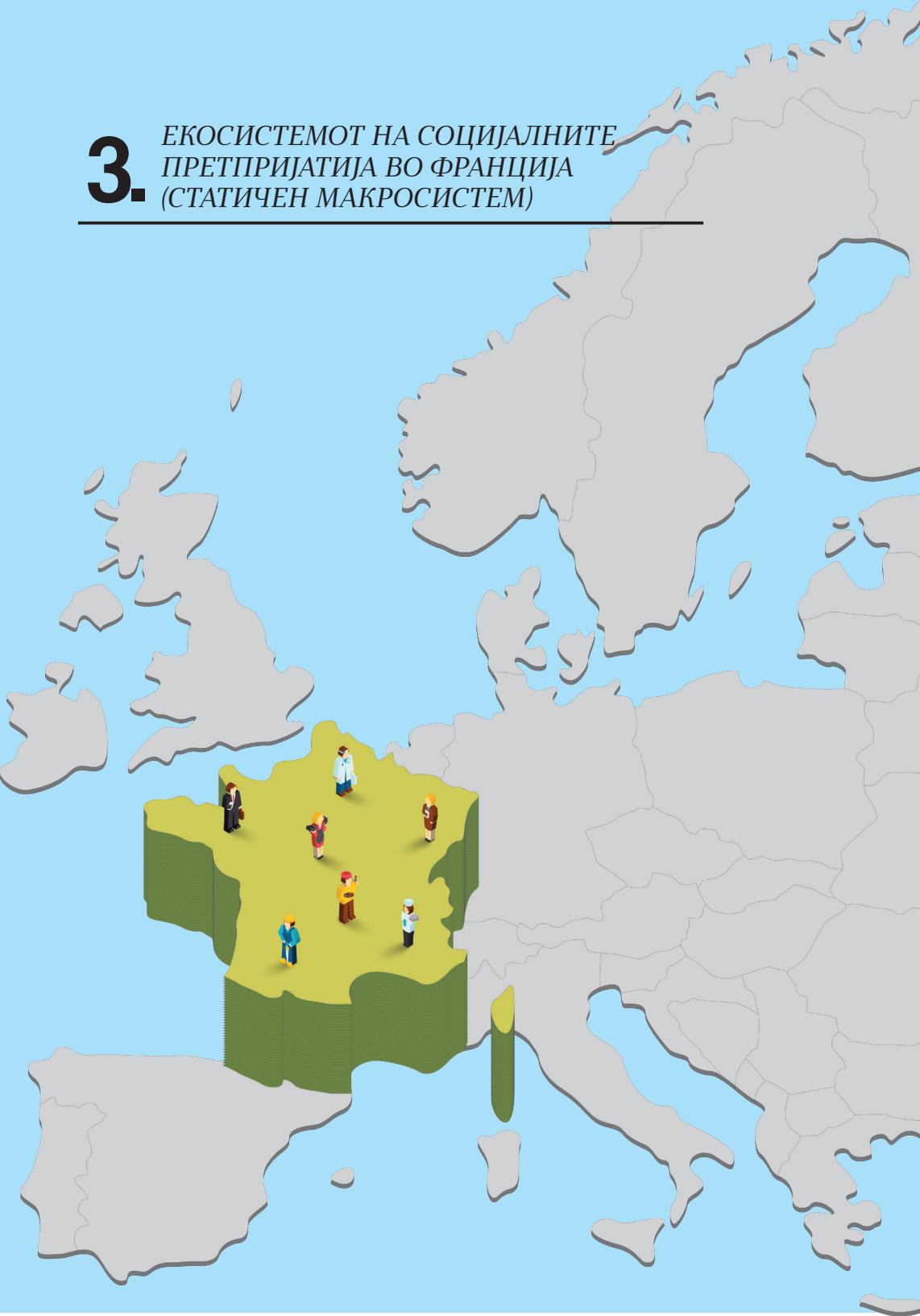
2.8 ИСТРАЖУВАЊЕ, ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИ

Владата на Велика Британија (преку одделот за култура и за спорт и преку одделот за бизнис, енергија и за индустриски стратегии), на годишно ниво спроведува истражувања што даваат детален увид во развојот на социјалните претпријатија на национално ниво, вклучувајќи и број на регистрирани социјални претпријатија, профил, економска одржливост, бариери со кои се соочуваат, пристап до финансии, бизнис-поддршка и профил на клиенти. Постојните мрежи, како Social Enterprise UK, Social firms UK и Cooperatives UK обезбедуваат различен спектар на истражувања во секторот.

Универзитетите во Велика Британија учествуваат во голем број проекти за поддршка на социјалните претпријатија. Вклучени се во мрежи со другите универзитети со цел да се обезбеди регионален пристап, а воедно заедно работат и со другите стратегиски партнери како локалната власт, претставници од бизнис-секторот и инвеститори. Голем дел од постојните универзитети на своите студенти им даваат можност да соработуваат директно со социјалните претпријатија со цел развој на решенија за проблемите со кои се соочуваат. Меѓу другото, голем дел од универзитетите имаат развиени програми за социјално претприемаштво, а се вклучени и во многубројни интернационални проекти за научно истражување на секторот.

3.

ЕКОСИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ФРАНЦИЈА (СТАТИЧЕН МАКРОСИСТЕМ)

3.1 ПОЈАВАТА НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЕМАШТВО: СОЦИО-ЕКОНОМСКИ, ПОЛИТИЧКИ И КУЛТУРЕН АСПЕКТ

Историски гледано, социјалната економија во Франција се појавила како резултат на многубројните општествени проблеми, особено од аспект на економските прашања. Со своето значајно место во областа на здравствената заштита и грижата за луѓето во целина, социјалната економија станала водечки столб на развојот на социјалната држава (Cautrès, 2014: 5-8). И покрај тоа што Франција е еден од пионерите во развојот и во промовирањето на социјалната економија, терминот социјално претпријатие не е често употребуван, во споредба со другите европски земји.

Историски гледано, Франција е земја каде што социјалната економија е силно претставувана од различни форми претпријатија како асоцијации, фондации и кооперативи. Овие организации, воедно, го претставуваат и третиот сектор, истовремено нагласувајќи го партиципативното управување и непрофитната ориентација, која истовремено ги прави поинакви од капиталистичкиот, профитен сектор. Многубројните движења во социјалната економија, заедно со богатата традиција и со силно развиената институционална поддршка, ја поставиле основата за развој на социјалните претпријатија, кои се појавиле како дополнителна активност во рамките на ова пошироко движење. Во доцните 90-ти години на 20 век концептот на социјална економија е предизвикан од концептот на солидарна економија, а со текот на времето заедно еволуирале во интегриран концепт „социјална и солидарна економија“, кој во себе интегрира организации како социјални претпријатија за работна интеграција, организации за фер трговија и традиционални компании со развиена општествена мисија.

Значењето и улогата на социјалните и на солидарните претпријатија може да се согледа преку бројки што покажуваат дека бројот на нови работни места во Франција се зголемил за 23 проценти во периодот од 2000 до 2010 година преку социјалната и солидарната економија, а бројот на работни места креирани преку традиционалната економија во истиот период се зголемил за седум проценти.

Генерално, во Франција не постои општоприфатен консензус за листата на организации што се препознаваат како дел од социјалната економија или како дел од социјалната и солидарна економија. Оттука, покрај асоцијациите, кооперативите и фондациите што се сметаат за основа во развојот на социјалната економија, идентификувана е и тенденција на вклучување и на традиционалниот бизнис, кој е ориентиран кон профит, но истовремено настојува да ја унапреди и социјалната димензија од своето дејствување. Според последните достапни податоци за 2011 година, социјалната економија во Франција обезбедила вработување за 2,32 милиони лица, што претставува приближно 10 проценти од вкупниот број работни места во земјата

(European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2014). Меѓу другото, социјалната економија имала придонес од 10 проценти во вкупниот економски пораст во земјата, еквивалентен на 193 милијарди евра. Според пресметките на Владата, во земјата постојат повеќе од 200.000 ентитети, кои можат да бидат идентификувани како социјални претпријатија. Станува збор за микро и за мали ентитети (96 проценти од вкупниот број претпријатија во социјалната економија).

Организациите во социјалната економија во Франција се финансирани од хибридни финансиски ресурси, како членство, испорака на услуги и на производи и донации. Улогата на социјалната економија во Франција, особено во промовирањето социјална инклузија, е неспорна бидејќи пресметките покажуваат дека, во просек, секое деветто лице со пречки во развојот добива услуга од овие организации. Во рамките на социјалната економија, значаен сегмент е и грижата за постари лица, односно повеќе од 45 проценти од услугите се обезбедени од овие организации.

3.2 ДЕФИНИРАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ФРАНЦИЈА

Законот за социјална и солидарна економија, кој е донесен во 2014 година, не обезбедува дефиниција за ентитетите во секторот, туку дефинира само одреден сет критериуми што треба да ги задоволат, како: дефинирана социјална цел, демократско управување, инвестирање на профитот назад во ентитетот, постоење задолжителни финансиски резерви што не смеат да се дистрибуираат.

3.3 ЗАКОНСКА РАМКА ШТО ГИ РЕГУЛИРА ФОРМИРАЊЕТО И ОПЕРАТИВНИТЕ АКТИВНОСТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Најчестата правна форма под која се регистрираат социјалните претпријатија во Франција е асоцијација бидејќи обезбедува најголем степен на слобода во спроведувањето на претприемачки активности, особено во однос на продажба на производи и на услуги на пазарот.

Законската рамка за регулирање на социјалната и на солидарната економија нуди широка дефиниција, која, покрај асоцијациите, кооперативите и фондациите, во себе ги интегрира и комерцијалните компании, кои преку своите економски активности остваруваат и дефинирана социјална цел (поддршка за ранливи категории граѓани, борба против социјалната исклученост и нееднаквостите, граѓанско образование и одржлив развој) и чијашто управувачка структура почитува дефиниран сет вредности, со посебен акцент на дистрибуцијата на профитот. Во суштина, обезбедувајќи симболично препознавање на социјалната и на солидарната економија (CCE) како сектор, француското законодавство истовремено ја препознава и

појавата на социјалните претпријатија како специфична динамика.

3.4 НАЦИОНАЛНА АГЕНДА ЗА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Во последните 30-ина години, повеќекратните бенефиции од секторот на ССЕ се препознаени од страна на државата, меѓутоа неговата институционализација е бавна и повремена, придружена со многубројни промени во јавната политика.

Во 1981 година е основана интерминистерска делегација за иновации, социјални експерименти и за социјална економија. Следејќи го примерот од повеќето европски земји во диверзификацијата на факторите во управувањето на кооперативите, **во 2001 година во Франција е основана нова правна форма - кооператива за колективен интерес.** Станува збор за компании со ограничена одговорност со променлив капитал, чијашто цел е производство и обезбедување добра и услуги од колективен интерес, кои имаат општествена корист. Нивната додадена вредност лежи во статутарната рамка, која овозможува инволвираност на повеќе фактори во управувачката структура (на пример, вработени, корисници, волонтери, локална власт). Втора додадена вредност е економската активност, која, пред сè, се спроведува во интерес на заедницата, а не само за бенефит на членовите на кооперативата.

Во 2008 година е отворен национален центар за мониторинг на ССЕ. Центарот е основан од страна на Националниот совет од регионалните комори за социјална економија, кој ги групира и анализира податоците што се собираат и доставуваат од страна на регионалните опсерватории на ССЕ, вкупно 19, кои овозможуваат воспоставување линкови меѓу различните фактори - претставници на секторот на ССЕ, јавната власт, истражувачи и академијата. Мисијата на националната опсерваторијата е: 1) да обезбеди увид во динамиката на претпријатијата со ССЕ со особен осврт кон креирањето нови работни места; 2) да ја дефинира и мери благосостојбата (економска, социјална, културна...) генерирана преку ССЕ следејќи дефинирани индикатори; 3) да ги унапреди условите за квантитативно и квалитативно набљудување на ССЕ со цел обезбедување информации за стратегиските избори на компаниите и на организациите во секторот на ССЕ, како и за информирање за јавната политика во насока на економски и на социјален развој⁶.

Во 2010 година е основан Врховен совет за социјална и за солидарна економија и е воведен социјално ориентиран пензиски фонд. Советот е составен од членови на Владата, јавните институции и од претставници од социјалната економија, а неговата работа е концентрирана на основните аспекти од витално значење за развојот на секторот како консултации за законска рамка и промоција.

Од јануари 2010 година секоја француска компанија со повеќе

⁶ http://www.cncres.org/accueil_cncres

од 50 вработени е обврзана да обезбеди социјално ориентиран пензиски фонд за своите вработени. Овие пензиски шеми (FCPES – Fonds Commun de Placement d'Entreprise Solidaire) инвестираат пет до 10 проценти од своите фондови во социјални претпријатија и во социјални фондови. До крајот на 2011 година, социјално ориентираните пензиски шеми генерирале повеќе од 1,7 милијарди евра од кои повеќе од 110 милиони се инвестирани во социјални фондови или социјални претпријатија (плус дополнителни 600.000 обезбедени од дополнителни фондови).

Во 2012 година е назначен е министер за социјална и за солидарна економија, а почнала и иницијатива за законско регулирање на ССЕ. Тогаш се појавиле и „територијални столбови за економска соработка“, кои подоцна се регулирани во Законот за ССЕ. Територијалните столбови вклучуваат различни организации на одредена територија, како мал бизнис, локална власт, центри за истражување и тренинг и организации со ССЕ со цел да се осигури соработка за развој на иновативни проекти што поттикнуваат локален економски развој. Денес се идентификувани повеќе од 100 такви територијални столбови.

Во 2014 година е донесен закон за социјална и за солидарна економија, опишан како основен закон (Blein and Fasquelle, 2016), кој за првпат воведува законско регулирање и препознавање на алтернативната економија во рамките на поширокиот контекст на плуралистичката визија за економијата. Целта на Законот е: 1) препознавање на актерите во секторот на ССЕ; 2) препознатливост на секторот на ССЕ како специфичен модел за претприемаштво; 3) учество во Европската иницијатива за социјален бизнис; 4) спроведување на потребните реформи за обезбедување пристап до финансии и до јавни набавки на актерите од секторот на ССЕ, модернизирање на правниот статус на кооперативите и зацврстување на политиката за одржлив локален развој.

Како надополнување на традиционалните форми во секторот на ССЕ (асоцијации, кооперативи и фондации), Законот отвора можност и за комерцијални компании што спроведуваат економски активности со социјална цел (како на пример поддршка за лица во ранлива положба, борба против сиромаштија и исклученост, образование, одржлив развој), чијшто менаџмент ги исполнува следниве критериуми: финансиските вишоци мора да бидат наменети за реализација на социјалната мисија и како задолжителни резерви, за акциите на компанијата не смее да се преговара на пазарот на капитал и постои политика на еднаква плата (највисоката плата не смее да биде повеќе од 10 пати повисока од најниската плата). Овие комерцијални претпријатија од страна на јавните власти се означени како солидарни претпријатија со социјална цел.

Меѓу другото, Законот цели кон унапредување на локалната политика за одржливост, особено преку субвенции за отворање нови работни места. На овој начин, креаторите на јавна политика

го препознаваат капацитетот на секторот на ССЕ да генерира нови форми на партнерства и нови работни места (Mendell, Enjolras and Noya, 2010). Друга додадена вредност на Законот за ССЕ се однесува на поттикнувањето вмрежување, притоа земајќи ги предвид новите територијални организации и олеснувањето на соработката меѓу различните нивоа креатори на јавна политика во регионите. Претпријатијата со ССЕ сега ќе може да конституираат своја сопствена регионална мрежа, преку регионални хабови за економска соработка, и да спроведат заеднички стратегии за развој и за иновации.

По донесувањето на Законот, процесот на препознавање и на институционализацијата на ССЕ е продолжен со номинацијата на државен секретар за ССЕ во 2015 година и со креирањето интерминистерска делегација за ССЕ во 2016 година во рамките на одделот за финансии во рамките на Министерството за економија, индустрија и за дигитална технологија. Високиот совет за социјална и за солидарна економија разви национална стратегија за развој на овој сектор, а е развиен и водич за дефинирање на условите за континуирано унапредување на добрата практика. Меѓу другото, Советот го проширува својот опсег на работа на трансверзални прашања, како статусот на родовата еднаквост на работно место и дисеминација на принципите на ССЕ меѓу младите лица. Од друга страна, пак, високиот Совет за соработка функционира како *watchdog*, со одговорност да развие процедурални принципи и стандарди за управување на процедурата за проверка на кооперативите. Паралелно со функционирањето на овие совети, основана е и Комора за социјална и за солидарна економија, чијашто функција е да ја зацврсти промоцијата на претпријатијата со ССЕ на национално ниво.

3.5 ФИСКАЛНА РАМКА И ПОДДРШКА ЗА СТАРТАПИ И ЗА ПОРАСТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Франција е идентификуван најмногуброен и најразновиден сет мерки за финансиска поддршка на ССЕ–секторот, која, главно, доаѓа од Владата, додека фондовите на ЕУ играат релативно мала улога во финансирањето на секторот. Преку шемите за јавна поддршка, всушност, се цели на различните компоненти на екосистемот, од инкубатори, активности за зголемување на јавната свест, образование за социјално претприемаштво, бизнис-поддршка, шеми за тренинг и менторска поддршка, физичка инфраструктура, пристап до пазари, вмрежување и споделување знаење и ресурси.

3.5.1 Јавни набавки

Социјалните клаузули во Законот за јавни набавки во Франција се инкорпорирани повеќе од 10 години, но сè уште е мал процентот на јавни повици за тендери со социјални клаузули. Сепак, идентификуван е тренд на пораст, односно 2,5 проценти во 2010 година во износ од 90.000 ЕУР, или 4,1 проценти во 2011 година. Од социјалните клаузули

не се очекува да ги фаворизираат социјалните претпријатија бидејќи тие може да даваат приоритет и на конвенционални претпријатија, кои нудат производи или услуги со силен општествен импакт.

3.5.2 Социјални инвестиции

Пазарот на социјални инвестиции во Франција е функционален повеќе од 20 години и важи за еден од најразвиените во ЕУ. Јавни иницијативи како основање нови фондови / банки или даночни олеснувања имаат најголем импакт врз еволуцијата на пазарот и висината на достапни финансии.

Социјалните инвестиции котираат многу високо на агендата за јавната политика. На национално ниво, достапни се и нови алатки и шеми за промовирање на социјалните инвестиции, како даночни олеснувања за социјалната економија и филантропија, односно 50 проценти од донациите за граѓанските организации се исклучени од оданочување. Исто така, и индивидуалците можат да имаат бенефиции од даночен кредит до 66 проценти од донираниот износ⁷. Законската рамка за ССЕ, донесена во 2014 година, обезбедува и законско уредување на субвенциите, преку градење критериуми за јуриспруденција, што ја разликуваат од јавните набавки, со што го заштитуваат овој модел на финансирање на секторот. Истата рамка го унапредува и пристапот до јавни набавки за секторот на ССЕ промовирајќи ја употребата на социјални клаузули и законски обврзувајќи ги општините и регионите, чијшто годишен износ за јавни набавки надминува 100.000 милиони евра.

Во Франција се идентификувани неколку главни извори на финансирање на пазарот на социјални инвестиции: 1) јавни или јавно поддржани агенции од кои најголемите се France Active и Adie; 2) јавни инвеститори, меѓу кои најистакнатите се BPI и Caisse des Dépôts; 3) импактни фондови или фондови за одговорно инвестирање. Други идентификувани начини што се достапни за финансирање на претпријатијата со ССЕ во Франција се: банки-кооперативи, солидарни финансии, конвенционални банки што ја градат свеста за концептот на социјална економија и унапредување на карактеристиките на секторот, во споредба со конвенционалната економија, Venture philanthropy итн.

3.6 МРЕЖИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Францускиот екосистем за социјални претпријатија се карактеризира со разновидни структури и иницијативи за поддршка, кои се основани од страна на организациите со ССЕ и од други владини и невладини фактори. Законот за ССЕ, меѓу другото, ги засилува механизмите за поддршка на претпријатијата, како на

⁷ Also, individuals can benefit from a tax credit up to 66 per cent of the donated amount

пример механизми за локална поддршка. Претпријатијата со ССЕ можат да основаат свои регионални мрежи, преку регионални економски хабови за соработка, и да спроведат заеднички стратегии за развој и за иновации во соработка со сите соодветни економски и институционални фактори.

3.7 СИСТЕМИ ЗА ИЗДАВАЊЕ СЕРТИФИКАТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Франција не постои официјален систем за издавање сертификати и за означување на социјалните претпријатија.

3.8 ИСТРАЖУВАЊЕ, ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИ

Идентификувани се многубројни можности за образование и за унапредување на вештините за социјално претприемаштво и во рамките на неформалното и во рамките на формалното образование, при што е евидентирана растечка понуда на образование во рамките на универзитетите и на бизнис-училиштата, кои нудат акредитирани мастер студии во областа на социјалната и на солидарната економија.

4.

*ЕКОСИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ
ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ИТАЛИЈА
(ПРИВАТЕН МИКРОСИСТЕМ)*

4.1 ПОЈАВАТА НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЕМАШТВО: СОЦИО-ЕКОНОМСКИ, ПОЛИТИЧКИ И КУЛТУРЕН АСПЕКТ

За да се разбере потеклото и еволуцијата на социјалните претпријатија во Италија, мора да бидат земени предвид економските, социјалните и културните промени што се случувале во земјата од 1970 година. Всушност, целосниот развој и еволуција на италијанските социјални претпријатија може да се сумира во четири главни фази: 1) појавата на нови социјални проблеми за кои италијанскиот систем за социјална заштита не може да даде решение (1970 година); 2) појавата на првите искуства во социјалното претприемаштво, иницирани од граѓаните (во 1980 година); правно препознавање на социјалните претпријатија во италијанскиот систем за социјална заштита (во 1990 година); и 4) еволуцијата на традиционалните форми на непрофитни организации во социјални претпријатија (од 2000 година до денес) (Borzaga, Poledrini & Galera, 2017).

Историјата на социјалните претпријатија во Италија се развива во период од 40-ина години и во себе интегрира разновидни организациски ентитети како социјални кооперативи, асоцијации и фондации, традиционални кооперативи, компании со ограничена одговорност итн. Развојот на социјалните претпријатија е поврзан со развојот на системот за социјална заштита. Првите иницијативи се појавиле во 1970 година, во период на низок економски пораст, висока стапка на невработеност, како одговор на немоќта на Владата да одговори на зголемените потреби во општеството (Borzaga, Fazzi and Galera, 2016).

Социјалните претпријатија во Италија претставуваат значаен фактор на пазарот на труд обезбедувајќи работни места за 545.270 лица, од кои 404.231 се жени. Притоа, СП даваат услуги за повеќе од 9.327.188 ранливи категории граѓани. Најголем дел од вработувањата, односно 303.715 лица, се остварени преку социјалните кооперативи.

Borzaga, Polendrini & Galera (2017) во италијанскиот контекст ги идентификуваат следниве четири групи социјални претпријатија: 1) социјални кооперативи (регулирани во Законот No. 381/1991); 2) социјални претпријатија регистрирани како асоцијации; 3) социјални претпријатија регистрирани како фондации или религиозни институции; и 4) лимитирани компании - социјални претпријатија (основани во согласност со декретот No. 155/2006).

4.2 ДЕФИНИРАЊЕ НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЈАТИЕ ВО ИТАЛИЈА

Терминот социјално претпријатие за првпат е воведен во Италија во 1980 година. Се однесува на иновативни приватни иницијативи основани од страна на волонтерски групи, чијашто цел била давање социјални услуги или олеснување на интеграцијата на ранливи категории на пазарот на труд. Овие иницијативи се развивани од

страна на постојни непрофитни правни форми, но со донесувањето на Актот за социјални кооперативи во 1991 година (Закон бр. 381/1991), тие здобиваат нов правен идентитет.

4.3 ЗАКОНСКА РАМКА ШТО ГИ РЕГУЛИРА ФОРМИРАЊЕТО И ОПЕРАТИВНИТЕ АКТИВНОСТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Социјалните претпријатија во Италија се регулирани преку следниве законски рамки:

1. **Закон за социјални кооперативи** бр. 381/199⁸, кој ги регулира кооперативите што даваат услуги за социјална заштита и за работна интеграција. Оваа регулатива значително го зголемува бројот на кооперативи, односно во 2011 година се идентификувани вкупно 11.264 социјални кооперативи.

2. **Закон за социјални претпријатија** бр. 155/2006⁹ со кој за првпат се воведува терминот социјално претпријатие и се зголемува опсегот на активности во секторот. Се оценува дека оваа регулатива е со среден импакт бидејќи во 2013 година биле регистрирани вкупно 535 социјални претпријатија. Според овој Закон, социјалните кооперативи и нивните конзорциуми се квалификуваат како социјални претпријатија. Истовремено, со Законот се отстрануваат ограничувањата за дистрибуција на профитот воведени со законот од 2006 година и е воведена можност за делумна дистрибуција на профитот до инвеститорите со цел СП да бидат поатрактивни за инвеститорите.

4.4 НАЦИОНАЛНА АГЕНДА ЗА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Десет години по воведувањето на терминот социјално претпријатие во 1980 година, следува отворање на пазарот за социјални услуги, како резултат на децентрализацијата на системот за социјална заштита. Една година подоцна, **во 1991 година, донесен е Акт за социјални кооперативи** (Закон број 381/1991). Овој Закон им овозможил на социјалните кооперативи да спроведуваат активности од интерес на заедницата преку промовирање личен развој и интегрирање на ранливите категории со обезбедување услуги за социјална и за здравствена заштита, како и образование и преку спроведување поширок ранг активности во насока на обезбедување вработување за ранливите категории граѓани. Самиот Закон разликува социјални кооперативи од два типа: 1) тип А, кој обезбедува услуги за социјална и за здравствена заштита, како и образование; и 2) тип Б, кој ги интегрира ранливите категории граѓани на пазарот на труд. Со донесувањето на Законот, на социјалните кооперативи им бил

⁸ Law 381/1991 on social cooperatives

⁹ Law 155/2006 on social enterprise

доделен статус преферирани даватели на услуги во јавните набавки на локалните власти.

Додека овој законски акт имал лидерска улога во обезбедувањето јасен идентитет за социјалните кооперативи и во поедноставнувањето на процесот на нивно основање, други законски акти прогресивно придонесувале кон креирање јавна побарувачка за услугите обезбедувани од нивна страна. Во таа насока, во текот на 1990 година се донесени уште два законски акта¹⁰, кои им овозможиле на општините да обезбедуваат социјални услуги преку приватни ентитети. Како резултат на ваквото унапредување на јавната политика, додавањето на социјалните услуги кон социјалните кооперативи забележало континуиран нагорен тренд. Јавните договори претставуваат основен елемент што го стимулира драматичниот пораст на бројот и на големината на социјалните кооперативи, пред сè преку креирање нови пазари за социјалните услуги и преку признавање на претприемачкиот карактер на овие нови иницијативи.

Во 2006 година е донесен Закон за социјални претпријатија (Закон бр. 155/2006), кој не предвидува креирање нова форма или нов тип организација, туку им овозможува на постојните правни форми на СП да бидат законски препознаени, без разлика на нивната правна форма. Притоа треба да исполнат дефиниран сет критериуми: 1) да бидат приватни правни ентитети; 2) да бидат инволвирани во постојано производство на добра и на услуги и да настојуваат да постигнат бенефит за општеството (најмалку 70 проценти од приходот да биде генериран преку активности на пазарот); 3) социјалното претпријатие може да прави профит, но не смее да го дистрибуира до членовите или основачите.

Во 2011 година Владата го објави националниот водич за социјално известување за непрофитниот сектор изработен од страна на Министерството за вработување и за социјална политика. На национално ниво, воведен е систем за социјално известување, кој цели кон социјалните претпријатија *ex lege* (и покрај тоа што законски не се обврзани да известуваат, социјалните кооперативи сè повеќе го користат социјалното известување).

4.5 ФИСКАЛНА РАМКА И ПРИСТАП ДО ФИНАНСИИ ЗА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Според Borzaga, Polendrin & Galera (2017), бројот на социјални претпријатија во Италија изнесува 20.431, меѓутоа самите автори претпоставуваат дека оваа бројка е многу поголема бидејќи регистрите не ги земаат предвид сите социјални претпријатија. Овие ентитети во Италија остваруваат приходи од повеќе од 28 милијарди евра, што претставува 45 проценти од вкупниот приход на непрофитниот сектор во земјата. Од приходите на СП во Италија 59 проценти, односно 17

¹⁰ Закон 142 и Закон 241 од 1990 година

милијарди евра, доаѓаат преку договори со јавните институции, што додека преку продажба на добра и на услуги оствариле приход од девет милијарди евра.

Генерално, фискалната рамка за социјалните претпријатија во Италија е фрагментирана бидејќи различните ентитети што можат да бидат препознаени како социјални претпријатија имаат различен даночен режим, во согласност со правната рамка во која се регистрирани. На пример, СП за работна интеграција се ослободени од плаќање на придонесите за ранливите категории што ги интегрираат. Од друга страна, пак, социјалните кооперативи се ослободени од плаќање корпоративна такса и имаат бенефит од поволна ДДВ-такса. Донациите во социјалните кооперативи и во други социјални претпријатија имаат одредени даночни ослободувања, додека, пак, иновативните социјални стартапи, исто така, имаат многубројни даночни ослободувања.

Генерално, социјалните претпријатија во Италија имаат пристап до разновиден сет јавни шеми, кои финансираат широк опсег на услуги и на активности во секторот - од подигнување на јавната свест, до академско образование, поддршка за стартапи (менторство, консултации, грантови), подготовка на социјалните претпријатија за инвестиции, финансиски инструменти, физичка инфраструктура, соработка и пристап до пазари и вмрежување.

4.5.1 Јавни набавки

Законот донесен во 1996 година, предвидува дека општините можат да имаат директни договори со социјалните претпријатија за работна интеграција во рамките на предвидениот праг на ЕУ, односно до 200.000 евра, додека за поголеми договори можат да се применат социјалните клаузули. Со промените од 2016 година (член 112, Закон, 50/2016) можат да се доделуваат и над прагот на ЕУ за јавни набавки на социјални претпријатија за работна интеграција што вработуваат најмалку 30 проценти работници што се во неповолна положба на пазарот на труд, во однос на вкупната работна сила.

4.6 МРЕЖИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Италија, социјалните кооперативи најчесто формираат конзорциуми со цел да бидат ефективни на пазарот, но ваквото здружување е значајно и за обезбедување поддршка, советодавни услуги и за директно учество во развојот на бизнис-можности. Конзорциумите се финансирани од членство и дејствуваат на локално и на национално ниво, а имаат и свои фондови што ги инвестираат во развој на нови социјални претпријатија. Понатаму, тие меѓусебно се вмрежуваат во национални федеративни тела.

Мрежите на локално ниво се сметаат за клучни во екосистемот за социјалните претпријатија во Италија бидејќи се појавуваат

како генерален изведувач во учество на тендери за јавни набавки. Конзорциумите склучуваат договори за обезбедување услуги за јавната администрација во име на своите членови. На овој начин на малите организации им се обезбедува пристап до можности за учество во јавни набавки, кои во поинакви услови не би можеле да ги задоволат. Меѓу другото, конзорциумот може да се појави како гаранција за заеми од банка.

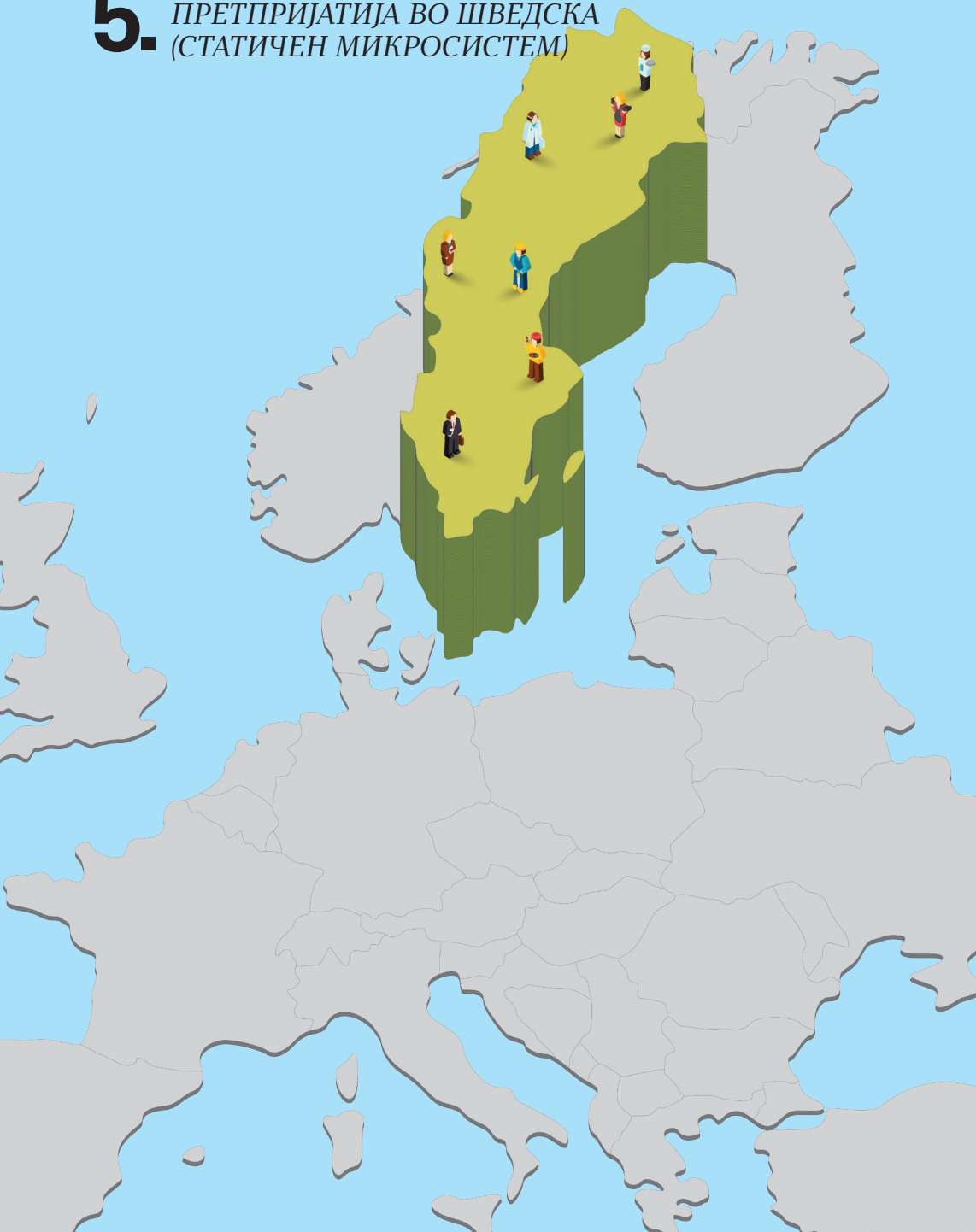
4.7 СИСТЕМИ ЗА ИЗДАВАЊЕ СЕРТИФИКАТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Не постојат специфични ознаки и шеми за издавање сертификати на социјалните претпријатија во Италија, но постојат различни форми за издавање сертификати за квалитетот на социјалните услуги што ги даваат. Во 2011 година, Владата го објави националниот водич за социјално известување за непрофитниот сектор изработен од страна на Министерството за вработување и за социјална политика.

4.8 ИСТРАЖУВАЊЕ, ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИ

Во Италија, неколку универзитети имаат развиени програми за социјално претприемаштво. Овие програми, меѓу другото, вклучуваат и практични модули за обука. Во исто време, универзитетите играат и водечка улога во набљудувањето на појавата и на развојот на социјалните претпријатија и во обезбедувањето истражувања во оваа сфера.

5. *ЕКОСИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ШВЕДСКА (СТАТИЧЕН МИКРОСИСТЕМ)*

5.1 ПОЈАВАТА НА СОЦИЈАЛНОТО ПРЕТПРИЕМАШТВО: СОЦИО-ЕКОНОМСКИ, ПОЛИТИЧКИ И КУЛТУРЕН АСПЕКТ

Шведска се смета за „архетип“ на социјална држава, но во последните 40 години направи значајни промени од централизираните услуги кон воведување елементи како индивидуална слобода во изборот и децентрализација на социјалните услуги (Thomas, Persson and Hafen, 2014: 3). Појавата на кооперативите за социјална помош и на народните движења во текот на 70-тите години на 20 век одигра важна улога во менување на овој тренд и ја отвори областа на социјална заштита за иницијативи што не се јавни, односно потекнуваат од третиот сектор. Денес, овие задруги ги имаат некои од главните карактеристики на институциите на социјална држава и начинот на кој можат да ги искористат предностите на социјалните претприемачи (Stryjan and Pestoff, 2008). Тешкотиите во соочувањето со долготрајната невработеност го поттикна создавањето социјални претпријатија, особено форми што овозможуваат работна интеграција на лица исклучени од пазарот на труд. Овие ентитети денес се познати како социјални претпријатија за работна интеграција (WISE – Work Integration Social Enterprises).

Во Шведска денес се активни околу 350 социјални претпријатија, а од нив околу 300 се социјални претпријатија за работна интеграција, кои вработуваат повеќе од 10.000 луѓе. Иако социјалното претприемаштво е релативно нов термин во Шведска, концептот на иновации не е. Ова не значи дека се случи револуција во однос на социјалните претпријатија што влегуваат на пазарот на социјална заштита. Место тоа, позначајниот резултат од поотворениот синџир на услуги за социјална заштита е напредокот на социјалните иновации. Во овој контекст, социјалното претприемаштво се смета за нешто ново и реактивно и како ефикасен начин за соочување со тековната ситуација со услугите (Thomas, Persson, Hafen, 2014: 37)

5.2 ДЕФИНИРАЊЕ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ШВЕДСКА

Во Шведска нема законска дефиниција за социјално претприемаштво или за социјално претпријатие. Таа повеќе се однесува на социјалната економија, која ја сочинуваат: „организираните ентитети што примарно имаат социјални цели, се засноваат на демократските вредности и дејствуваат независно од јавниот сектор. Нивните социјални и економски активности, главно, се вршат во здруженија, задруги, фондации и во слични ентитети. Главна движечка сила на активностите во социјалната економија е јавното добро или доброто на членовите, а не приватни интереси“. Но, во земјата постои дефиниција за социјално претпријатие за работна

интеграција, која произлезе од појавата на јасна политика насочена кон таквите организации (на пример, акциски план на Владата за овие претпријатија), чијашто цел е создавање работни места за ранливите групи. Ова ја наметна потребата овие организации да добијат посебен статус во пошироката социјална економија.

Сепак, групата социјални претпријатија во Шведска е разновидна и опфаќа правни форми, како: 1. друштво со ограничена одговорност; 2. кооператива; 3. трговско друштво; 4. непрофитна асоцијација и 5. фондација. Новина е воведувањето акционерски друштва со ограничена дистрибуција на профит, која не се покажала како успешна и ја спроведуваат само мал број социјални претпријатија. Најголем дел од СП оперираат како непрофитни асоциации и поради тоа се ослободени од плаќање данок на доход. Исто така, се користат хибридни решенија (односно донесување различни правни форми за различни активности).

Социјалните претпријатија во Шведска значително се разликуваат по големината и по активностите. Најмалите претпријатија имаат само неколку вработени, додека најголемите неколку стотици. Така, постои значајна разлика во годишните приходи, кои варираат од 30.000 до 30 милиони шведски круни (од 3.000 до три милиони евра). Овие ентитети им нудат услуги и производи на приватниот, јавниот и на граѓанскиот сектор. Генерално, постои широк спектар на активности, вклучително и обуки, консултации, транспорт, монтажа, поправки на автомобили и на велосипеди, регрутирање, градинки, култура, одмор / рекреација и туризам. Здравствената и социјалната заштита, заштитата на животната средина и грижата за животните, домувањето и за локалниот развој се некои од активностите што се преземени од страна на социјалните претпријатија.

5.3 ЗАКОНСКА РАМКА ШТО ГИ РЕГУЛИРА ФОРМИРАЊЕТО И ОПЕРАТИВНИТЕ АКТИВНОСТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Шведска нивото на институционализација на различните форми социјални претпријатија е ниско. Како резултат на тоа, нема вистински структури за поддршка, а, главно, законската рамка се однесува на социјалните претпријатија за работна интеграција. Во правни рамки, два закона влијаат врз секторот - Законот за јавни набавки и Законот за слобода на избор¹¹.

Законот за јавни набавки стапи во сила во 2008 година и ги уредува набавките на владините агенции и јавни институции, а има негативно влијание врз способноста на социјалните претпријатија во земјата да се натпреваруваат со поголемите фирми. Не постои правна и административна помош за реализација на многу идеи на социјалните

¹¹ VITA EUROPE. The Hub of European nonprofit sector (2014).

претприемачи зашто цената стана поважна од квалитетот. Сепак, се очекуваат промени на ова поле со амандмани на јавните набавки (услуги (Thomas, H., Persson, R., and Hafen, N, 2014: 25). Од друга страна, **Законот за слобода на избор** им овозможува на граѓаните да изберат свој давател на социјална помош меѓу можните актери од јавноста, приватниот и од непрофитниот сектор. Ова овозможува развој на клима за социјални иновации и за давање услуги на еднакво рамниште меѓу јавниот и непрофитниот сектор.

Во однос на пошироката социјална економија, Владата во декември 2009 година го претстави **нацрт-законот Политика за граѓанско општество**, кој, меѓу другото, ги опфаќа и прашањата што се однесуваат на „претприемаштвото на граѓанското општество“.

Според некои анализи, сегашната законска рамка на дејствување на социјално претприемаштво, иновации и на претпријатија во Шведска може да се смета и за ветувачка, но и за пречка во идниот развој на овие сегменти на општеството. Некои сметаат дека недостигот од јасни дефиниции би можел да биде искористен од страна на социјалните претпријатија за нови иницијативи, додека други веруваат дека за правилно функционирање на системот на финансирање и на структурите за поддршка треба да се усвојат јасни дефиниции за тоа што значи социјално претпријатие и со тоа да се дефинираат моделите на финансирање на различните социјални претпријатија, иновации, кооперативни иницијативи и активности и услуги (Thomas, H., Persson, R., and Hafen, N, 2014: 44). Главно, законската рамка е насочена кон социјалните претпријатија за работна интеграција и не постои заеднички признаена и употребна дефиниција за другите видови што постојат, но не се препознаваат / дефинираат како такви.

5.4 НАЦИОНАЛНА АГЕНДА ЗА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Рамката на политика и на директиви што ги регулираат социјалните претпријатија во Шведска е сиромашна. Дobar пример на националната агенда за социјални претпријатија е **акцискиот план N2010 / 1894 / ENT, од 2010 година, кој ја нагласува важноста на социјалните претпријатија за работна интеграција во намалување на социјалната исклученост**. Тој ја истакнува важноста на соработката меѓу јавниот, приватниот и непрофитниот сектор за решавање на ова прашање. Во таа насока, се препорачува зголемена соработка меѓу општините и општинските совети. Како резултат на тоа, општината Малме почна со политика за социјална одржливост во 2014 година (СТК-2013-145) во која социјалните иновации (на пр. социјалните претпријатија за работна интеграција) имаа централна улога и во градот веќе се развиваат интегративни претпријатија за вработување, како и други социјални иновации.

Од друга страна, не постојат посебни министерства одговорни за социјалните претпријатија. Место тоа, голем број владини агенции имаат задача да го поддржат развојот на пазарот на социјални претпријатија.

Шведската агенција за економски и за регионален развој е особено значајна во развивањето на политичката рамка и во обезбедувањето поддршка за социјалните претпријатија за работна интеграција. На пример, во 2007 година, во соработка со Агенцијата за вработување, Шведската агенција за социјално осигурување и со Националниот одбор за здравство и за социјална заштита, таа развила меѓусекторска програма за иницијативи за стимулирање основање и пораст на социјалните претпријатија за работна интеграција. **Шведската агенција за иновации** има задача да работи со социјални иновации во однос на глобалните општествени предизвици во соработка со универзитетите и во консултација со други соодветни актери.

Агенцијата за вработување, пак, (Arbetsförmedlingen), регулирана од Министерството за вработување (Arbetsmarknadsdepartementet), а чијашто улога е да го поддржи поединецот во потрагата по вработување, финансиски поддржува стартапи на социјални претпријатија за работна интеграција.

5.5 ФИСКАЛНА РАМКА И ПОДДРШКА ЗА СТАРТАПИ И ЗА ПОРАСТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Јавната поддршка и иницијативите се првенствено насочени кон социјалните претпријатија за работна интеграција и / или кооперативите. Во согласност со ова, поддршката преку грантови и консултации, главно, се одвива преку Агенцијата за вработување, Националниот одбор за здравство и социјална помош и Шведската агенција за социјално осигурување. Тие не ги поддржуваат другите видови социјални претпријатија, а ова создава јаз на пазарот за поддршка на социјалните иноватори.

Сепак, Шведската агенција за економски и за регионален развој, во соработка со ЕУ и со структурните фондови на ЕУ, особено со Европскиот социјален фонд, нуди поддршка на голем број социјални претпријатија низ целата земја, а други примери за поддршка на засегнатите страни се Форумот за социјално претприемаштво (SE-Forum) и Центарот за социјално претприемаштво (CSES), кои се наоѓаат во Стокхолм (услуги (Thomas, H., Persson, R., and Hafen, N, 2014: 21-22). Поддршката за социјалните претпријатија за работна интеграција, обично, доаѓа од општините, а не од владата. Така, иако политиката за пазарот на трудот е национална, СП за работна интеграција се почесто локални иницијативи со локална поддршка. Затоа, интересот и посветеноста на поединечните општини и региони е важна детерминанта за нивниот развој.

Истражувањата укажуваат дека во споредба со конвенционалниот бизнис, социјалните претприемачи потешко обезбедуваат надворешно финансирање. Постојниот пазар за ризичен капитал и заеми, кој обезбедува услови за добар почеток и за развој на деловни идеи, не е отворен за социјалните претпријатија и тешко им е да ги проценат потенцијалот и способноста на овие претпријатија

да успеат. Општа карактеристика кај тие што бараат надворешно финансирање е потребата од некоја форма на обртен капитал или кредитни линии со цел да излезат на крај со оперативните трошоци (вклучувајќи ги и капацитетите и персоналните трошоци). Во 2011 година дури 72 проценти од анализираниите социјални претпријатија за работна интеграција имале потреба од надворешни финансии, кои за нив стануваат особено важни кога почнуваат да се шират нивните активности. Анализите покажуваат и дека функционирањето на социјалните претпријатија за работна интеграција се отежнува и поради тоа што субвенциите за вработување и грантовите често се исплаќаат со заостанување.

Во Шведска се појавуваат и регионални микрофондови, кои можат да обезбедат банкарски заеми и / или да обезбедат гаранција за плаќање на киријата. Постојат три регионални микрофондови, Micro Fund West (Вестра Геталанд), Micro Fund Z (Jämtland регион) и Micro Fund East (регион Стокхолм). Финансирањето на микросредствата доаѓа од комбинација на јавни и на приватни организации.

5.6 МРЕЖИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Постојат голем број мрежи и заемни структури за поддршка, кои се насочени кон одредени видови социјални претпријатија, вклучувајќи ги особено социјалните претпријатија за работна интеграција и кооперативите. Поддршка на овие ентитети е Hub Stockholm, кој обезбедува канцелариски простор, како и Inkludera Инвест, кој обезбедува немонетарна поддршка и насоки за социјалните претпријатија во размена на општествени влијанија. Поддршка е обезбедена и преку првиот инкубатор на Шведска за социјално претприемаштво, кој се наоѓа во Центарот за социјално претприемаштво (ССЕС) во Стокхолм, и Социјална иницијатива, која им помага на социјалните претприемачи / претпријатија да креираат оперативни бизнис-модел и / или индикатори за општествено влијание. Од 2012 година „Ашока“ има база во Стокхолм.

Исто така, постои сè поголем фокус на претприемачкото образование. На пример, во 2009 година Владата усвоила национална стратегија за претприемаштво во областа на образованието, која има цел да го промовира претприемаштвото на сите нивоа на образовниот систем. Стратегијата нагласува дека претприемаштвото е поврзано со развојните процеси во сите сектори на општеството (приватно, јавно и граѓанско општество). Но, освен неколку проекти, нема програми што исклучително се фокусираат на социјалното претприемаштво. Место тоа, се обезбедува како дел од поопштите програми за претприемаштво (на пример, преку факултативни курсеви).

Во Шведска постојат многубројни мрежи и структури за заемна поддршка на социјалните претпријатија, иако се, главно, насочени кон тие за работна интеграција, како:

◆ **Партнерството за развој на социјални претпријатија (PUST)**, кое работи на засилување на СП за работна интеграција преку олеснување на соработката, вмрежување и социјална франшиза, а обезбедува и 40-неделна едукација и обука за социјално претприемаштво.

◆ **Шведската асоцијација за непрофитни здравствени и социјални услуги (FAMNA)**, која ги претставува и поддржува непрофитните здравствени и социјални услуги. Има околу 50 члена.

◆ **Националната асоцијација за социјални работи (SKOOP)**, која работи на поддршка и обезбедува обука за задруги за социјална работа. Таа, исто така, работи и на застапување за почнување и за водење задруги за социјална работа.

5.7 СИСТЕМИ ЗА ИЗДАВАЊЕ СЕРТИФИКАТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

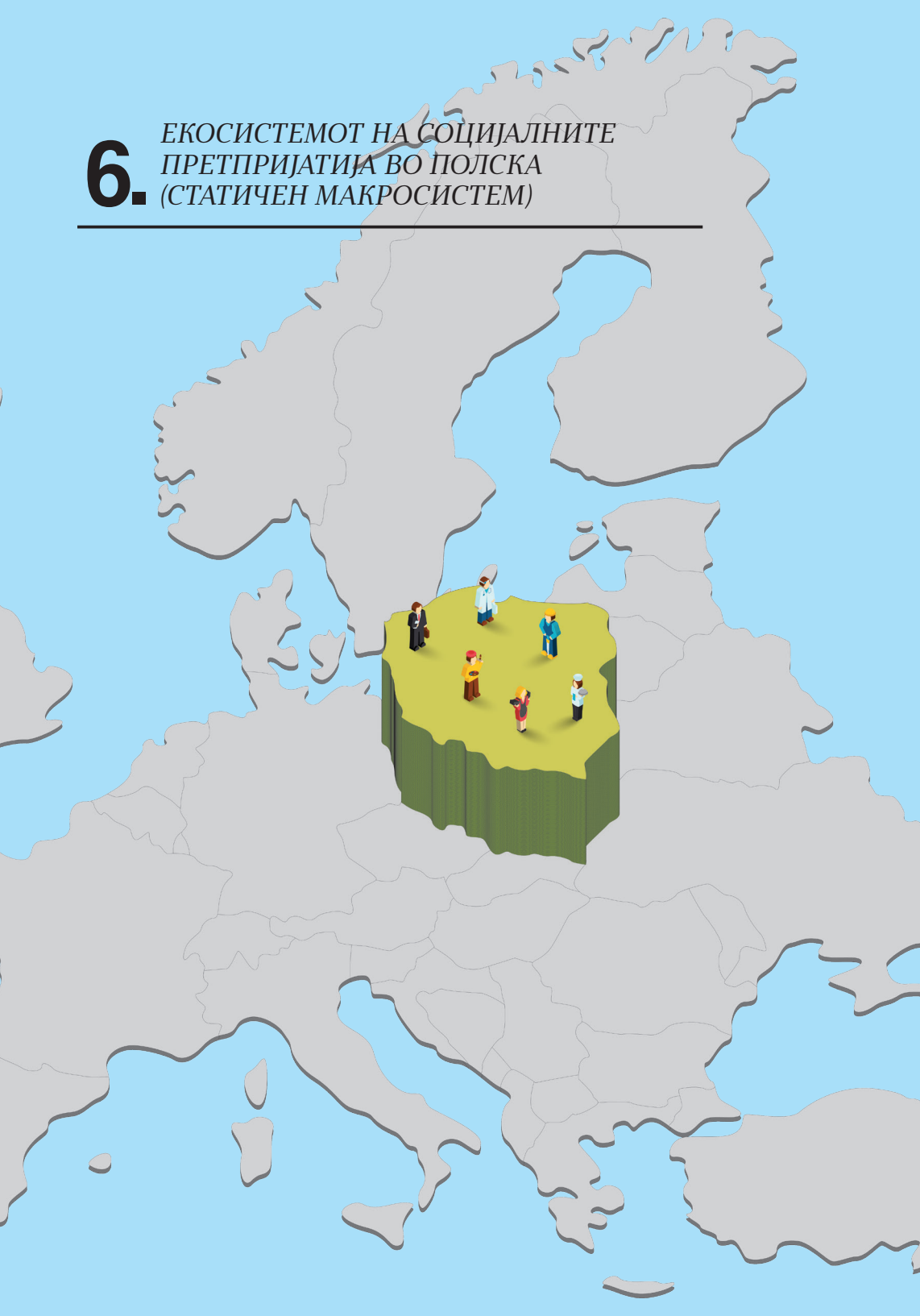
Не постојат системи, шеми за одбележување или системи за издавање сертификати на социјалните претпријатија во Шведска.

5.8 МЕРЕЊЕ И ИЗВЕСТУВАЊЕ ЗА ОПШТЕСТВЕНИОТ ИМПАКТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Во Шведска нема систематски обиди да се избројат социјалните претпријатија, освен „листата“ што ја ажурира и администрира Агенција за економски и за регионален развој. Во однос на економскиот придонес, Шведската асоцијација за непрофитни здравствени и социјални услуги (FAMNA) извести за вкупен промет од 4,4 милијарди шведски круни (околу 478 милиони евра) во 2012 година, од 47 членови. Имено, 70 отсто од членовите пријавиле економски суфицит (во вкупен износ од 187 милиони шведски круни или 19 милиони евра) (European Commission, 2014:7).

Постои тенденција на зголемување на бројот на социјални претпријатија за работна интеграција, чијашто бројка се приближува до 300 ентитети. Во јануари 2012 година беше проценето дека 2.550 лица се вработени во СП за работна интеграција, а уште 6.500 лица се активни во овие ентитети преку субвенционирano вработување, стажирање, обука за работа итн. Имено, бројот на вработени лица во СП за работна интеграција се зголемува, што укажува на фактот дека овие ентитети стануваат поголеми.

6. ЕКОСИСТЕМОТ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА ВО ПОЛСКА (СТАТИЧЕН МАКРОСИСТЕМ)

6.1 Појавата на социјалното претпријатие: соцо-економски, политички и културен аспект

Социјалната економија во Полска има своја традиција и пред Втората светска војна, која тогаш ја сочинувале кооперативи, кооперативни банки, асоцијации за храна, организации за самопомош, фондации и др. Во периодот до 1989 година, актерите на социјалната економија биле поклопени од монополистичката концепција на социјална држава и на кооперативите им биле земено приватните права, кои биле ставени во заедничка сопственост. По 1989 година, движењето кон пазарна економија предизвика повлекување на државата како работодавец и лимитиран пристап до права на социјална заштита, па во ситуација на зголемена невработеност, пораст на сиромаштијата од една страна, и трендовите во Европа во однос на активна социјална политика, се враќа / зголемува интересот за социјалната економија. Благодарение на новите законски регулативи и ресурси на ЕУ почнале да се креираат актери во „новата“ социјална економија на Полска, пред сè, како одговор на растечките социјални проблеми. Социјалните претпријатија често се последната шанса за маргинализираните лица.

Некои автори укажуваат дека актерите на социјалната економија се, главно, зависни од ресурси (најчесто фондови на ЕУ). И додека традиционалната социјална економија била креирана од долу, па нагоре, новата социјална економија е иницирана и поддржана од националните власти (од горе, па надолу) (UCIEKLAK-JEŻ and KULESZA, 2014). Во Полска, до декември 2014 година се регистрирани 20.784 социјални претпријатија (European Commission, 2016:37).

Дефинирање на социјалните претпријатија во Полска

Во јавниот дискурс не постои општо прифатена дефиниција за терминот социјално претпријатие и тој не се употребува често. Концептот „социјална економија“ е многу подоминантен. Социјалните претпријатија се перцепирани како конституенти на „социјалната економија“, поширок концепт за кој, исто така, не постои општо прифатена дефиниција.

Еден од последните обиди за дефинирање на социјалното претпријатие е во рамките на Националната програма за развој на социјалната економија (KPRES, 2013), каде што тоа се дефинира како ентитет што ги има следниве карактеристики: 1) спроведува бизнис-активности и има сопствено финансиско известување; 2) целта на бизнис-активноста е: социјална и / или работна интеграција на лица на кои им се заканува социјална исклученост (50 проценти од вработените се ранливи категории граѓани или 30 проценти од вработените се лица со пречки во развојот), или обезбедување услуги од јавен интерес, особено со фокус кон вработување; 3) не постои дистрибуција на остварениот профит меѓу членовите и основачите и 4) демократско управување (European Commission, 2016:21).

Концептот на социјално претпријатие во Полска најчесто препознава:

◆ **Тип 1: Социјални задруги / кооперативи** – нов бран кооперативи

препознати во 2006 година со Законот за социјални кооперативи насочени кон: (i) вработување лица што имаат тешкотија кон вклучување на традиционалниот пазар на труд, како и (ii) културни и социјални активности за своите членови и за локалната заедница.

◆ **Тип 2: Непрофитни претприемачки организации** – настанати преку пазарно ориентираното функционирање на асоцијациите и на фондациите.

◆ **Тип 3: Друштва за професионални активности** – потекнуваат од средината на 90-тите години со цел да се подобри позицијата на лицата со физичка и со ментална спреченост и имаат јасна социјална цел артикулирана во Законот за професионална и за социјална рехабилитација и вработување на лица со пречки во развојот од 1997 година.

◆ **Тип 4: Непрофитни компании** – нивната социјална мисија е јасно утврдена, но немаат даночни привилегии во однос на приhodот како што е случајот со непрофитните организации, па така нивниот развој е лимитиран. Исто така, нивниот пристап кон јавни финансии е ограничен.

Разновидноста на организациските и на правните форми се смета за силна страна на социјалното претприемаштво во Полска, кое гарантира флексибилност и можност да се избере таа форма што најдобро одговара на потребите на социјалните претприемачи. Отсуството на официјална дефиниција за социјални претпријатија не се смета за проблематично затоа што документите и дебатите вообичаено укажуваат на јасните граници на секторот.

6.2 Законска рамка што ги регулира формирањето и оперативните активности на социјалните претпријатија

Досега, социјалното претприемаштво во Полска помина низ неколку законски прописи, меѓу кои најзначајни беа **Законот за јавна корист и за волонтерство (2003)** и **првиот Закон за социјално вработување (2003)**. Во текот на неколку години беа донесени и други акти, како што е **Законот за здруженија и за фондации, Законот за центри за професионална активација и Законот за социјални задруги / кооперативи (2006)**. Предноста на законската регулатива во Полска е фактот што овозможува избор меѓу многубројни организациски форми, соодветно на активностите и на идеите на претприемачите.

Во 2008 година е инициран процес за законско дефинирање на социјалните претпријатија и за креирање соодветен закон, што требаше да овозможи и планирање финансиски инструменти преку кои ќе се адресираат потребите на социјалната економија, формална и неформална едукација за овој сектор, како и застапување за националните регулативи и на регулативите на ЕУ за социјалната економија. Во јули 2013 година беа подготвени нацрт-законот за социјални претпријатија, Националната стратегија за развој на

социјалната економија, како и усогласување меѓу движењата на социјалната економија и Владата. Во 2016 година Владата го обнови интересот за сеопфатни законски и политички рамки во однос на социјалната економија и социјалните претпријатија, а како стимулација е дадена можност локалните власти да користат одредена јавна услуга од социјалните претпријатија без објавување тендер.

Поголемиот дел од промените во законодавниот систем се извршени благодарение на инсистирањето на самите социјални претпријатија. Генерално, стручњациите веруваат дека сегашните законски решенија се задоволителни, а како дополнителни прашања на кои треба да се работи ги наведуваат усвојувањето закон за социјални претпријатија, но и промени во другите закони, како на пр. намалување на бројот на основачи на здружение што ќе го олесни неговото формирање. Во исто време, се препорачува да се поедностават одредени прописи во врска со сметководството на социјалните претпријатија, а некои стручњаци укажуваат на потребата од законска дерегулација, како и од намалување на бирократијата со цел да им се овозможи на граѓаните да дејствуваат поактивно (Praszkie, Zabłocka-Bursa and Jozwik, 2014:27).

6.3 Национална агенда за јавна политика

Еден од најважните документи во областа на политиката за социјалните претпријатија во Полска е **Националната програма за развој на социјалната економија (KPRES)**. Оваа програма ги препознава социјалните претпријатија како трајни и видливи ентитети во социјалниот и во економскиот живот на локално и на регионално ниво. За првпат е креирана програма во 2014 година и го опфаќа периодот 2014-2020 година. Таа предвидува 38.000 нови работни места што ќе бидат отворени во социјалните претпријатија до 2020 година со поддршка на Фондот за социјално осигурување, Државниот фонд за рехабилитација на лица со пречки и со Европскиот социјален фонд (European Commission, 2016:20).

Главна институција со овластувања да го обликува екосистемот за социјални претпријатија на национално ниво е Министерството за семејство, труд и за социјална политика, со одделот за јавни бенефиции како организациска единка. Низ годините се создале различни тела, како Совет за системски решенија во социјалната економија (со мандат 2009-2014 година), воспоставен од премиерот, со претставници од повеќе министерства, од локалната власт и од непрофитни организации, со четири работни групи, и тоа: финансиска, правна, едукативна и стратегиска група. Во 2015 година ова тело било заменето со Национален комитет за развој на социјалната економија, како супсидијарно тело на Министерството за семејство, труд и за социјална политика, составено од 16 претставници на јавни институции на национално ниво (министерства, Биро за статистика, Биро за јавна набавка) и на регионално ниво (регионални центри за социјална политика, градоначалници); осум претставници на организации,

академици, синдикати и десет претставници на непрофитниот сектор (European Commisioon, 2016:40).

Со цел Националната програма за развој на социјалната економија да биде интегрирана во регионите, во 2015 година се основани **регионални комитети за развој на социјалната економија во сите 16 региони** што ги координираат активностите на регионално ниво. Регионалните комисији имаат консултантска и советодавна улога за локалната власт. Тие се составени од претставници на локалната власт, претставници на социјалната економија, на академијата и на бизнис-секторот. Регионалните комисиите за развој на социјалната економија се обврзани да соработуваат и да поддржуваат регионални центри за социјална политика, кои ги координираат активностите што ги преземаат властите на ниво на регионот и се одговорни за координирање на спроведувањето на повеќегодишните регионални акциски планови за промоција и за популаризација на социјалната економија и на социјалните претпријатија.

6.4 Фискална рамка

Сите форми на социјални претпријатија во Полска имаат значајни даночни привилегии. Социјалните кооперативи / задруги, претприемачките непрофитни организации, друштвата за професионални активности уживаат даночни ослободувања базирани на Законот за данок на приход за правни лица од 1992 година. Исто така, постои и фискална политика за поддржано вработување и за организации со јавни овластувања, кои се применливи за неколку вида социјални претпријатија. Оваа регулатива создава релативно позитивна даночна рамка за социјалните претпријатија во Полска. Исклучок се непрофитните компании на кои им е дозволено да користат статус на организации со јавни овластувања, но без уживање на даночните привилегии, во споредба со пазарните претпријатија.

Сите видови социјални претпријатија имаат право на користење ослободување од социјални придонеси за вработување лице со пречки во развојот. Во случајот на социјални кооперативи, вработувањето може да биде покриено од локалната власт или доколку кооперативата или претприемачката непрофитна организација дејствуваат како центри за социјална интеграција, тогаш има и делумен поврат на платите на вработените.

Исто така, сите социјални претпријатија имаат право на ослободување од корпоративниот данок на приход, данок на имот, данок на трансакции во граѓанско право, судски трошоци, заверки, доколку имаат статус на организација со јавни овластувања, но не и за социјални кооперативи, односно социјалните кооперативи не ги добиваат овие ослободувања.

Претприемачката непрофитна организација има право и на ослободување од ДДВ според одредени услови, односно доколку има активности на полето на културата, уметноста и на културното богатство, при што приходот од овие активности треба да е спорадичен

или да биде искористен за подобрување на услугите на организацијата. Исто така, претприемачката непрофитна организација има и даночни олеснувања во случај на индивидуални или компаниски донации, но во висина од максимум шест проценти од вкупниот приход на индивидуалниот донатор или 10 проценти во случај на компании. Средствата што се здобиени од овие даночни олеснувања мора да им бидат доделени како фонд на компанија за рехабилитација на лица со пречки во развојот (90 проценти) и на Државниот фонд за рехабилитација на лица со пречки во развојот (10 проценти).

Социјалните кооперативи имаат право на користење надомест на здравствено и на пензиско осигурување, а им се покриени и дел од трошоците за вработени како награда за вклучување ранливи лица во период од 12 месеци. Во наредните 12 месеци, вработеното лица плаќа само една половина од трошоците за здравствено и за пензиско осигурување.

Претприемачките непрофитни организации плаќаат данок на приход само доколку приходот е здобиен преку производство или препродажба на електронска опрема, горива, тутун, алкохолни пијалаци и драгоцени метали (European Commisioon, 2016:24-29).

Поддржаното вработување (субвенционирано вработување) според Законот за социјално вработување од 2003 година е важен инструмент за социјалните претпријатија затоа што центрите за социјална интеграција што тренираат лица за пристап кон редовниот пазар на труд може да го користат како форма за вработување. Поддршката изнесува 100 проценти од социјалното осигурување за лицето во првите три месеци; 80 проценти од социјалното осигурување за лицето во наредните три месеци и 60 проценти од социјалното осигурување за лицето во наредните шест месеци. Како награда, компанијата што ги вработува лицата како компензација е ослободена од дел од трошоците за нивните плати во период од првите 12 месеци од нивното вработување.

Вработувањето лица со пречки во развојот - Законот за стручна и за социјална рехабилитација на лица со пречки во развојот од 1997 година и Законот за промоција на вработувањето и на институциите на пазарот на труд од 2004 година овозможуваат месечни субвенции за лицето со пречки во развојот, рангирани според степенот на пречки, надомест на трошоци за адаптација на работното место (доколку лицето е вработено најмалку 36 месеци), надомест за опрема, надомест на трошоци за тренинг, како и надомест за ментор / вработен што му помага на лицето со пречки во развојот во комуникација со средината и во изведување активности што се тешки или невозможни да ги заврши лицето со пречки во развојот на работното место.

Шемата „Еден процент“ се користи за поддршка на организации со јавни овластувања што може да бидат приматели на донации од персонален данок на индивидуалци.

На регионално и на локално ниво, центрите за поддршка на социјалната економија (ЦПСЕ) се основни инструменти за поддршка

на воспоставување и на постоење социјални претпријатија. Во 2007-13 година тие беа основани како проекти на ЕУ и беа финансирани од Оперативниот фонд финансиран од Европскиот социјален фонд, програма за човечки капитал. Нема официјална база на податоци во врска со бројот или нивната динамика. ЦПСЕ се очекува да обезбеди широк спектар поддршка за постојните социјални претпријатијата, како и организации или групи лица што се заинтересирани за основање социјално претпријатие. ЦПСЕ, исто така, обезбедуваат поддршка за асоцијации и за фондации што се заинтересирани за почнување неповрзани бизнис-активности. Центрите за поддршка на социјалната економија обезбедуваат правни, фискални и маркетиншки совети за своите клиенти. Тешко е да се анализира де факто опсегот на активностите на овие центри. Нема истражување за мерење на активностите на ЦПСЕ и за нивното вистинско влијание врз развојот на социјалните претпријатија (European Commisioon, 2016:41).

6.5 Мрежи и механизми за поддршка

Вмрежувањето на социјалните претпријатија во Полска е во согласност со организациската форма на ентитетите.

● **Сојуз на работодавците на друштва за професионални активности и на други социјални претпријатија** е воспоставен во 2012 година и претставува мрежа од 40 организации, најчесто друштва за професионални активности.

● **Национална ревизорска асоцијација за социјални кооперативи / задруги** основана во 2007 година - мрежа на 141 социјална задруга.

Ефективноста на мрежите се разликува од една до друга и нема податоци што укажуваат на влијанието што го имаат врз социјалната политика.

Нема посебна поддршка за социјалните претприемачи, но постои за социјалната економија. Некои стручњаци веруваат дека би било добро решение да се воспостави соработка меѓу силните пазарно ориентирани компании и малите социјални претпријатија (Praszkier, Zabłocka-Bursa and Jozwik, 2014:42).

Главен настан во секторот во Полска е годишниот состанок за социјална економија, кој се одржува од 2005 година и на едно место ги собира креаторите на политика, социјалните претпријатија, истражувачите и други соодветни организации и институции.

6.6 Мерење и известување за оштетениот импакт на социјалниот претпријатија

Мерењето и набљудувањето на работата на социјалните претпријатија во Полска го прават неколку институции и организации на регуларно ниво. Една од најважните е Централниот завод за статистика на Полска, кој од 2008 година систематски го истражува социо-економскиот потенцијал на одредени правни ентитети, а со

тоа и на непрофитните организации и друштва за професионални активности. Овие истражувања не се експлицитно посветени на социјалните претпријатија, туку го истражуваат целиот непрофитен сектор и овозможуваат анализа на сите непрофитни организации што се пазарно ориентирани. Централниот завод за статистика на Полска од 2016 година е дел од проектот Интегриран систем за следење на социјалната економија, кој ќе заврши во 2020 година. Целта на овој проект е да изработи сеопфатен систем на следење и на собирање податоци од областа на социјалната економија и ќе помогне да се создаде кохеренција меѓу социјалната економија и јавната политика. Проектот се финансира од фондови на ЕУ, во рамките на националната програма: Оперативна програма за развој на образовни знаења.

Од 2011 година, Фондацијата за социоекономски иницијативи (FISE) организира годишен натпревар за најдобро социјално претпријатие на годината. Идејата зад настанот е да се наградат поединци и организации што користат пазарни механизми за постигнување социјални цели. Главната награда е приближно 7.000 евра, а за неа може да аплицираат сите типови социјални претпријатија. Се доделуваат два вида сертификати, и тоа: знак за социјална економија, кој има национален опсег, и просоцијален сертификат, кој се фокусира на 12 провинции (од вкупно 16) (European Commission, 2016:42).

6.7 Пазар на социјални инвестиции

Социјалните претприемачи во Полска се сметаат за иноватори и за лидери во локалната заедница, кои откриваат и спроведуваат нови начини на адресирање важни социјални проблеми како невработеност, сиромаштија, социјална исклученост, заштита на животната средина и вработување на лицата со посебни потреби. Важно е дека овие аспекти се развиваат како проекти поддржани од фондовите на ЕУ. Пример за ова е „EQUAL Community Initiative“, финансиран од ЕУ 2004-2006 година како прва програма за спроведување иновативни социјални проекти во поширок обем. Поголеми активности во развојот и во користењето на социјалните иновации се направени во Оперативната програма за човечки капитал 2007-2013 година. И Оперативната програма за развој на образование на знаење 2014-2020 година ќе биде финансирана од Европскиот социјален фонд. Во последните години, комерцијалните и јавните ентитети почнаа да организираат настани што промовираат социјални иновации, како: списанието „CR Navigator“, кои ја организираа конференцијата „Социјални иновации. Нови перспективи“ во 2013 година во Варшава или Меѓународната конференција за социјални иновации во 2014 година, како дел од Европскиот проект TEPSIE (Klimczuk, 2015: 4-9).

6.8 ИСТРАЖУВАЊЕ, ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИ

Иако постои усогласеност дека развојот и обликувањето на социјалната економија во Полска треба да се одвива под силно влијание на образовниот систем, сепак, во моментот, едукативниот систем нема значајно влијание врз тековите на развој. Практичната страна на учењето за социјално претприемаштво треба да е во центарот на развојот на социјалната економија, но засега развојот на социјалните претпријатија се одвива со силна поддршка на ЕУ и постои мислење дека без финансиска помош, овие ентитети не би опстанале.

Постојат неколку истражувачки институти, универзитети и непрофитни организации, кои се насочени кон истражување на социјалните претпријатија. Во неколку региони се формирани и опсерватории за социјални претпријатија. Овие, сепак, не се автономни организации, туку проекти финансирани од фондовите на ЕУ и се наоѓаат во различни јавни институции, особено во агенциите за вработување во провинциите и во регионалните центри за социјална политика. Затоа, стабилноста и континуитетот на овие опсерватории се многу дискутабилни.

Во Полска, во однос на основното и на средното образование, изработен е посебен „едукативен пакет“ во форма на прирачник за наставниците и се планира воведување нов предмет во наставниот курикулум за основи на претприемаштвото со содржини за социјалната економија и за социјалните претпријатија. Неколку универзитети во наставните планови на додипломско, односно постдипломско ниво вовеле студиски предмети поврзани со социјалните претпријатија, општествената корпоративна одговорност, со локалниот развој, социјална политика и со социјална помош. Студиските програми се, генерално, насочени кон социјалната економија каде што социјалните претпријатија се само едно од неколкуте прашања.

Дополнителни активности за академско образование поврзано со социјалните претпријатија се обезбедени во Националната програма за развој на социјалната економија, вклучително и истражувачки проекти (European Commision, 2016:41-50).

Критиката кон овие нови предмети е, главно, дека се спроведувани без фокус кон практична настава, без пошироко вреднување од средината и од родителите, како и од страна на предавачите, кои не се едуцирани на темата.

7. ЗАКЛУЧОЦИ

Во истражуваните земји препознавањето на различните типови социјални претпријатија што се создавани во согласност со потребите во заедницата, а се регулирани во рамките на постојната законска регулатива, им овозможува на креаторите на јавната политика да обезбедат поддршка преку различни мерки, вклучувајќи и фискални, а, од друга страна, на овој начин им се дава можност на инвеститорите да ги разберат бенефитите од инвестирање во социјални претпријатија. На пример, во Велика Британија социјалните претпријатија можат да бидат регистрирани во следниве правни форми: 1) друштво со ограничена одговорност; 2) добротворна организација или добротворна инкорпорирана организација; 3) кооператива; и 4) компанија што работи во интерес на заедницата. Само компанијата што работи во интерес на заедницата е правна форма што е основана конкретно за секторот социјални претпријатија. Во Франција, пак, најчестата правна форма под која се регистрираат социјалните претпријатија е асоцијација бидејќи обезбедува најголем степен на слобода во спроведувањето претприемачки активности, особено во однос на продажба на производи и на услуги на пазарот. Додека во Шведска, групата социјални претпријатија е разновидна и опфаќаат правни форми, како: 1. друштво со ограничена одговорност; 2. кооператива; 3. трговско друштво; 4. непрофитна асоцијација и фондација. Новина е воведувањето акционерски друштва со ограничена дистрибуција на профит, која не се покажала како успешна и ја спроведуваат само мал број социјални претпријатија. Меѓутоа, во оваа земја најголем дел од СП оперираат како непрофитни асоцијации и поради тоа се ослободени од плаќање данок на доход.

Сепак, може да се заклучи дека несоодветна, нејасна и премногу тесна законска рамка може да донесе негативни импликации врз развојот на социјалните претпријатија не успевајќи да ги идентификува сите субјекти што можат да бидат квалификувани како социјални претпријатија во даден контекст или, пак, создавајќи конфузија околу различните типологии што го сочинуваат спектарот на социјални претпријатија. Затоа е важно нормативното уредување на секторот да биде помалку круто бидејќи на тој начин на социјалните претпријатија ќе им се овозможи полесна адаптација на новите случувања во секторот. Донесувањето законска рамка е позитивно, меѓутоа не е доволно за да овозможи развој на социјалното претприемаштво. Законската рамка треба да биде поддржана од широк ранг стратегии, мерки, инструменти, кои преку кохерентен, интегриран и мултистејкхолдерски пристап ќе го поддржуваат развојот на социјалното претприемаштво. Додека во одредени земји воведувањето законска рамка овозможила драматичен пораст на бројот и на активностите на социјалните претпријатија, во други земји влијанието на законската рамка се покажало како неефикасно, па

дури и со негативни импликации. И извештајот на Европската комисија за екосистемите за социјални претпријатија во земјите на ЕУ укажува дека воведувањето неадекватна законска рамка, која е преземена од друг контекст и не е адаптирана на националниот контекст, влијае негативно врз порастот и развојот на секторот (Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion, 2016, pp. 46-47).

Во утврдување на насоките и на динамиката на развојот на социјалното претприемаштво важна е традицијата на волонтерство и на солидарни активности во историски контекст. Во земјите во кои историски постои развиено солидарно здружување, волонтирање и вонинституционална помош, постои поголема динамика на развој на социјални претпријатија и особено на тие што се насочени кон длабоки општествени проблеми и ранливи категории граѓани.

7.1 ДЕФИНИЦИЈА

Во анализираниите земји, социјалните претпријатија често се дефинираат преку целта на бизнисот, а не преку правната форма, што значи, социјална мисија што се остварува преку услуги и трговија и реинвестирање на најголем дел од профитот за остварување на социјалната мисија. Вообичаено се користат широки дефиниции, кои овозможуваат повеќе ентитети да се препознаат како актери во социјалната економија.

Правните форми на регистрација на СП во анализираниите земји се разновидни, како: друштво со ограничена одговорност, хуманитарна организација, кооператива / задруга, граѓанска (непрофитна) организација, бизнис ориентиран кон заедницата, претприемачка граѓанска организација. Важно е во правните форми да се пронајде „интересот на заедницата“. Разновидноста на организациските и на правните форми вообичаено се сметаат за силна страна на социјалното претприемаштво и гарантираат флексибилност и можност да се избере таа форма што најдобро одговара на потребите на социјалните претприемачи. Отсуството на официјална или универзално прифатлива дефиниција на социјални претпријатија, на пример во Полска, не се смета за проблематично затоа што документите и дебатите вообичаено укажуваат на јасните граници на секторот.

Граѓанскиот, непрофитен сектор се гледа како иманентно поврзан со развојот на социјалните претпријатија. Хуманистичката ориентација на граѓанските организации и нивниот непрофитен карактер вообичаено се неопходен вредносен сегмент на социјалната економија. Затоа и во дел од анализираниите земји, токму граѓанските организации, преку можноста за економски активности, во Полска наречени претприемачки граѓански организации, се столбот на социјалната економија.

Основната намера на социјалните претпријатија, историски, а и денес, е отворање нови работни места, вклучување во областа на социјална заштита и работна интеграција на ранливи групи граѓани.

7.2 НАЦИОНАЛНА АГЕНДА НА ЈАВНА ПОЛИТИКА

Процесот на создавање кохерентна рамка на јавна политика во областа на социјално претприемаштво вообичаено почнува од политичко препознавање на потребата од поддршка и од институционализација на форми на здружување креатори на политика на највисоко ниво, како Влади и министерства, работни групи, интерминистерски тела.

Постоењето закон не е вообичаена практика на утврдување на јавната агенда на политиката. Дури и таму каде што има, како Франција, донесен во 2014 година, не обезбедува дефиниција за ентитетите во секторот, туку дефинира само одреден сет критериуми што треба да ги задоволат, како: дефинирана социјална цел, демократско управување, инвестирање на профитот назад во ентитетот, постоење задолжителни финансиски резерви што не смеат да се дистрибуираат. Меѓу другото, законот цели кон унапредување на локалната политика за одржливост, особено преку субвенции за креирање нови работни места.

Важно е законот да не го ограничи препознавањето нови ентитети во социјалната економија и да овозможи делумна дистрибуција на профитот до инвеститорите, со што би биле поатрактивни за инвестирање. На пример, во Италија во 2013 година се отстранети ограничувањата за дистрибуција на профитот и е воведена можност за делумна дистрибуција на профитот до инвеститорите за да ги направат СП поатрактивни за инвестирање.

Законската рамка за социјалните претпријатија треба на различните ентитети препознаени како такви да им овозможи различен даночен режим, во согласност со правната рамка во која се регистрирани, но со јасна визија за потенцијалните ограничувања. Во Шведска, на пример, нивото на институционализација на различните форми социјални претпријатија е ниско. Како резултат на тоа, нема вистински структури за поддршка и, главно, законската рамка се однесува на социјалните претпријатија за работна интеграција. Во правни рамки, два закона влијаат врз секторот - Законот за јавни набавки и Законот за слобода на избор, а не специфичен закон за социјални претпријатија. Истовремено, во Шведска нема посебни министерства одговорни за социјалните претпријатија. Место тоа, голем број владини агенции имаат задача да го поддржат развојот на пазарот на социјални претпријатија - првенствено Шведската агенција за економски и за регионален развој, Шведската агенција за млади и за граѓанско општество и Агенцијата за вработување.

Важно е актерите во системот да можат да бидат препознаени, како во Полска, односно да се знае за кои актери се води дебата во социјалната економија, но и да се овозможи учество на сите соодветни фактори во донесувањето одлуки во секторот, пред сè, поради многубројните сегменти на политика што се допираат преку него, како образование, социјална заштита, економија, финансии, иновации.

Важен дел на јавната политика е мапирање актери во системот, мапирање на нивните потреби и одговорности (потенцијални социјални претпријатија, локални и национални власти, компании, академски институции), финансирање и бизнис-поддршка, но и промоција, мерење на влијанието и на развојот, учење од искуство - моделирање, студии на случај, најдобра практика, пораст, лидерство, мрежи, социјални клаузули и јавни набавки. Анализираниите земји вообичаено употребуваат различни инструменти на поддршка, кои не се однесуваат само на финансии, туку и на менторска поддршка, истражувања, поврзување со академски институции.

Важно е националната агенда на јавна политика да се пренесе и синхронизира на локално ниво. Најголем дел од СП се актери со силно локално влијание, па така, често нивната поддршка доаѓа од локалните и регионални власти. На пример, во Шведска, иако политиката за пазарот на трудот е национална, социјалните претпријатија за работна интеграција се почесто локални иницијативи со локална поддршка. Затоа, интересот и посветеноста на поединечните општини и региони може да биде важна детерминанта за развојот на социјалните претпријатија. Во Полска, со цел Националната програма за развој на социјалната економија да биде интегрирана во регионите, се основани регионални комитети за развој на социјалната економија во сите 16 региони / провинции во 2015 година. Тие ги координираат активностите во областа на социјалната економија и социјалните претпријатија на регионално / провинциско ниво.

Заклучок:

Недостигот од јасни дефиниции би можел да биде искористен од страна на социјалните претпријатија за нови иницијативи, но постои убедување и тенденција дека за правилно функционирање на системот на финансирање и на струкурирање за поддршка треба да се усвојат јасни дефиниции за што што значи социјално претпријатие и со што да се дефинираат моделиите на финансирање на различните социјални претпријатија, иновации, кооперативни иницијативи и активности. Најважно е да се има јасен пристап и критериуми, кои ги издвојуваат СП од другите ентитети.

7.3 ФИСКАЛНА РАМКА И ПРИСТАП ДО ФИНАНСИИ ЗА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

На социјалните претпријатија за пораст и за развој им се неопходни поголем избор извори за финансирање, како кредити, грантови и социјални инвестиции. Неопходна им е можност да обезбедуваат доволен приход преку продажба на добра и на услуги, особено кон јавниот сектор.

Во анализираниите земји, финансиската поддршка за СП во најголем

дел доаѓа од Владата. Фондовите на ЕУ играат релативно мала улога во финансирањето на секторот во „постарите“ членки на Унијата (како Франција), додека во „помладите“ членки, како Полска, развојот на социјалните претпријатија е во голема мера поттикнат и зависен од овие фондови. Во Полска, структурните фондови обезбедуваат голема финансиска поддршка за стратегискиот развој на социјалните претпријатија.

Социјалната клаузула им помогнала за профилирањето и за пробивањето на пазарот на давање услуги на јавните институции. Обврската јавните институции при доделувањето на јавните набавки да го земаат предвид и влијанието врз економската и врз општествената димензија, како и заштитата на животната средина на снабдувачот го отвора патот на социјалните претпријатија како комплементарен партнер или супститут на јавна услуга. Во Италија, постојната законска рамка им овозможува на општините да прават директни договори со социјалните претпријатија за работна интеграција во рамките на предвидениот праг на ЕУ, односно до износ од 200.000 евра, додека за поголеми договори можат да се применат социјалните клаузули.

Социјални инвестиции, социјални банки, импактни фондови или фондови за одговорно инвестирање се некои иновации во системот на финансирање на социјалните претпријатија. На пример, Франција воведува социјално ориентиран пензиски фонд за секоја француска компанија со повеќе од 50 вработени. Овие пензиски шеми (FCPES – Fonds Commun de Placement d'Entreprise Solidaire) инвестираат од пет до десет проценти од своите фондови во социјални претпријатија и во социјални фондови.

Важно е јасно да се утврдат даночните олеснувања за различните форми социјални претпријатија и, особено, тие инструменти што го лимитираат развојот на одредени видови, како примерот со социјален бизнис во Полска, кој има ограничен сет фискална поддршка и со тоа интересот за отворање и за водење ваков бизнис е мал и неатрактивен. Анализираниите земји, особено Шведска, развојот на СП најчесто го трасираат преку поддршка на стартапи и на иновации за што постојат посебни финансиски инструменти и кохеренција со образованието на сите нивоа.

Заклучок:

Развојот на социјалното претприемаштво неопходно треба да го следи финансиски инструмент и поддршка, која првенствено треба да произлегува од јавните фондови на национално и на локално / регионално ниво. Разновидноста на финансиските и на даночните инструменти треба да биде усогласена и да офаќа различни видови социјални претпријатија (правни единици) и различни видови активност (поддршка на ранливи групи лица, испражувања, мерење на влијанието, размена на добра практика). Поддршката од фондовите на ЕУ е важна и треба да се

искористи ги во креирањето на системот, во поставувањето на основата за развој на СП, за овозможување на порастот и на развојот на СП, кои се илестрираат на времето ќе стануваат поодржливи и независни од овие средства. Кон развојот на СП треба да се пристапи визионерски и во согласност со визијата да се дефинираат насоки за приоритетите во поддршката на стартапи и на социјални иновации.

7.4 МРЕЖИ И МЕХАНИЗМИ ЗА ПОДДРШКА НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Претставително тело на социјални претпријатија, по сектори, региони на дејствување е вообичаена практика во Европа. Мрежите имаат улога на промовирање, застапување, истражување и на лобирање со цел да ја зголемат свеста за улогата на социјалните претпријатија (или одделните сектори, како социјален бизнис, кооперации) и нивните услови.

Креирањето комори за социјална и за солидарна економија на национално ниво или регионални центри на локално ниво ја зацврстува улогата и ги промовира социјалните претпријатија како важен сегмент на развојот, воопшто. Мрежите на локално ниво во анализираниите земји се сметаат за клучни во екосистемот за социјалните претпријатија, како на пример, во Италија, бидејќи се појавуваат како главен давател на услуги во тендерите за јавни набавки.

Во некои од анализираниите земји се појавила и потребата од регистар за социјални претпријатија, како на пример во Шведска, фокусиран кон тие за работна интеграција со цел вистински да се проектираат и планираат активностите на национално и на локално ниво. Во анализираниите земји постојат и други структури за поддршка и за вмрежување на социјалните претпријатија со други актери на општествената сцена (академски институции, инвестициски фондови, бизнис), како на пример, Hub Stockholm, кој обезбедува канцелариски простор, и Inkludera Инвест, кој обезбедува немонетарна поддршка и насоки за социјалните претпријатија. Исто така, за важни се сметаат настаните - конференциите за СП каде што се разменува добра практика и се валоризираат СП што се одвоиле со својот импакт. Во Полска, на пример, се вложуваат напори кон воспоставување соработка меѓу силните пазарно ориентирани компании и малите социјални претпријатија.

Заклучок:

Вмрежувањето и поставувањето механизми на поддршка на СП што се не-монетарни се од значење за развојот на социјалните претпријатија. Мрежите и другите претставителни тела на национално и на локално ниво се

надојолнуваат во промовирање, застапување, истражување и во лобирање за поголема улога и за позначаен импакт на социјалните претпријатија. Немонетарни мерки на поддршка, како советодавни шела, настани за промоција и за размена на добра практика го поддржуваат универзитетската поврзување и го поддржуваат интересот на јавноста за СП.

7.5 ИСТРАЖУВАЊЕ, ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВОЈ НА ВЕШТИНИ

Овозможувачкиот екосистем на ниво на национални институции, вообичаено, вклучува истражувања што даваат детален увид во развојот на социјалните претпријатија на национално ниво, како број на регистрирани социјални претпријатија, профил, економска одржливост, бариери со кои се соочуваат, пристап до финансии, бизнис-поддршка и профил на клиенти.

Интегриран пристап во образование и учество на универзитетите во голем број проекти за поддршка на социјалните претпријатија се покажале како позитивна практика во унапредување на климата и на динамиката за развој на СП. Во анализираните земји, важно е дека СП се често вклучени во мрежи со универзитети со цел да се поттикне иновацијавосекторот, а воедно заедно работат со другите стратегиски партнери како локални власти, претставници од бизнис-секторот и инвеститори во тестирање и во патентирање новини. Образованието на сите нивоа е важен инпут во развојот на СП. Историската вкоренетост на солидарното здружување меѓу анализираните земји е придружено и со воведување предмети што се однесуваат на претприемаштво генерално, социјално претприемаштво или иновации во општеството. Така, „младите умови“ се инстурирани да размислуваат во насока на спојување на социјалното со профитабилното. На пример, во Шведска постои особен фокус кон претприемачко образование. Во 2009 година Владата усвоила национална стратегија за претприемаштво во областа на образованието. Стратегијата има цел да го промовира претприемаштвото на сите нивоа на образовниот систем и нагласува дека тоа е поврзано со развојните процеси во сите сектори на општеството (приватно, јавно и граѓанско општество).

Заклучок:

Интегрираниот пристап кон развој на социјалното претприемаштво наложува вклучување различни и многубројни актери што не се директни учесници во социјалната економија. Спојувањето со универзитетите ги засилило капацитетите на СП за мерење на општествено влијание, а вклучувањето предметни во образовните програми ги засилило мобилизацијата на волонтери и

креативниот потенцијал за развојот на социјалното претприемаштво.

7.6 СИСТЕМИ ЗА ИЗДАВАЊЕ СЕРТИФИКАТИ НА СОЦИЈАЛНИТЕ ПРЕТПРИЈАТИЈА

Не постои униформност во однос на системите за издавање сертификати и за означување на социјалните претпријатија меѓу анализираните земји. Ова не е вообичаена практика меѓу европските земји и таа во едни се користи темелно, додека во други целосно отсуствува. На пример, во Франција не постои официјален систем за издавање сертификати и за означување на социјалните претпријатија, а во Велика Британија има јасен систем на издавање сертификати и за регистрирање социјални претпријатија. Некои земји, како Италија, се фокусирани кон издавање сертификати за квалитетот на социјалните услуги што ги даваат СП.

Заклучок:

Системиите за издавање сертификати и за означување на социјалните претпријатија се различни, потекнуваат од контекстот и се адаптирани на потребите на СП. Тие помагаат во валоризирањето на СП, особено во подигнување на јавната свест за потребата од постоење на социјалните претпријатија, но не се единствениите мерки на јавната политика со кои се истакнува позицијата и важноста на социјалното претприемаштво.

7.7 ЗАКЛУЧОК - ДЕФИНИРАЊЕ ОВОЗМОЖУВАЧКА ЗАКОНСКА РАМКА

Успешна законска рамка што ги поттикнува порастот и развојот на социјалните претпријатија е возможна под следниве услови:

- 1) Дискусијата за законската рамка (дали е потребен закон или стратегиски насоки) е поткрепена со длабоко разбирање за динамиката и за разновидноста на социјалните претпријатија (силно вклучување на социјалните претпријатија во креирањето на законот);
- 2) Политичка волја и препознавање на актерите;
- 3) Кохеренција со другите системи, како едукација, социјална заштита, финансии, иновации;
- 4) Системски фокус кон развој на социјални претпријатија (место проектно ориентиран), поддршка од национални и од локални фондови и поддршка на социјални иновации;
- 5) Делегирање одговорности кон локалната заедница и локалната власт;
- 6) Поттикнување на процесот на креирање нови социјални претпријатија, кој веќе се случувал на терен (на пример, создавање нови форми социјални претпријатија како bottom-up иницијативи).

Законската рамка би била неуспешна во поттикнување на порастот и на развојот на социјалните претпријатија доколку:

1) Рамката е донесена преку top-down пристап, без активно вклучување на социјалните претпријатија и во отсуство на разбирање на детерминантите на социјалните претпријатија, нивните карактеристики и шаблони на еволуција;

2) Законската рамка е преземена од земји / контексти со значително поинаква историја и традиција;

3) Постојната законска рамка веќе го поттикнувала порастот и развојот на социјалните претпријатија, а новата законска рамка не дефинирала нови субвенции (на пример Италија);

4) Законската рамка дефинира многубројни ограничувања.

8. ЛИТЕРАТУРА

Arthur, L, Keenoy, T., Scott-Cato, M. and Smith, R., (2006), "Where Is the 'Social' in Social Enterprise?" In *Interrogating Alterity: Alternative Economic and Political Spaces*, edited by Duncan Fuller, Andrew EG Jonas, and Roger Lee, 207–22. Ashgate Economic Geography Series. Aldershot: Ashgate Publishing Ltd.

Big Society Capital. (2017, 09 20). Retrieved from <https://www.bigsocietycapital.com/>

Borzaga, C., Poledrini, S. and Galera, G. (2017) "Social Enterprise in Italy: Typology, Diffusion and Characteristics", *ICSEM Working Papers*, No. 44, Liege: The International Comparative Social Enterprise Models (ICSEM) Project.

Borzaga, C., Fazzi, L., Galera, G.,, "Social enterprise as a bottom-up dynamic. Part 2: the reaction of civil society to unmet social needs in England, Scotland, Ireland, France and Romania" in *REVUE INTERNATIONALE DE SOCIOLOGIE*, v. Vol. 26, n. 2 (2016), p. 201-204.. *International Review of Sociology*. 26. 201-204

Cabinet office of the third sector (2006). Social enterprise action plan Scaling new heights. [online] pp.3-10. Available at: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20070101085548/http://www.cabinetoffice.gov.uk/third_sector/documents/social_enterprise/se_action_plan_%202006.pdf [Accessed 11 Sep. 2018].

Chabanet, D. and Cautrès, B. (2014). Social Enterprise, Social Innovation and Social Entrepreneurship in France: A National Report. [online] pp.5-8. Available at: <http://www.fp7-efeseiis.eu/national-report-france/> [Accessed 13 Oct. 2017].

Chris Durkin, Richard Hazenberg, M. F. & M. B.-P. (2014). Social Enterprise, Social Innovation and Social Entrepreneurship in England: A National Report.

Department for business innovation and skills (2011). A Guide to Legal Forms for Social Enterprise. [online] p.5. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/31677/11-1400-guide-legal-forms-for-social-enterprise.pdf [Accessed 11 Sep. 2017].

Department for Business, Energy and Industrial Startegy (2017). Social Enterprise: Market Trends 2017. [online] London, pp.26-28. Available at: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/644266/MarketTrends2017report_final_sept2017.pdf [Accessed 11 Sep. 2017].

Department for trade and industry (2002). Social enterprise- a strategy for success. [online] Available at: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20061211103745/http://www.cabinetoffice.gov.uk/third_sector/documents/social_enterprise/se_strategy_2002.pdf [Accessed 11 Sep. 2007].

Dey, P. and Steyaert, C. (2010). The politics of narrating social entrepreneurship. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 4(1), pp.85-108.

Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion. (2016). Social Enterprises and their. Brussels: European Commission.

Drencheva, A. and Stephan, U. (2014). The State of Social Entrepreneurship in the UK. [online] Birmingham, pp.3-8. Available at: http://eprints.whiterose.ac.uk/109905/1/SEFORIS_State_of_Social_Enterprise_UK_Drencheva_Stephan_05_2014.pdf [Accessed 5 Nov. 2017].

European Commission. (2014). A Map of Social Enterprises and Their Eco-systems in Europe. Country Report: Unated Kingdom. European Commission.

European Commission (2014) A Map of Social Enterprises and Their Eco-systems in Europe: Country Report: Sweden.

“European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2016): Mapping study on Social Enterprise Eco-systems – Updated Country report on France.”

European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Inclusion (2016): Mapping study on Social Enterprise Eco-systems – Updated Country report on Poland [online] pp.30. Available at: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=7934&furtherPubs=yes> [Accessed 11 Sep. 2017].

Fici, A. (2006) “Legal Frameworks for Social Entrepreneurship: A Comparative Perspective”, paper presented at the OECD – L E E D S e m i n a r o n “E m e r g i n g M o d e l s o f S o c i a l Entrepreneurship: possible paths for soci al enterprise development in Central East and South East Europe”.

Grassl, W., (2012), Business Models of Social Enterprise: A Design Approach to Hybridity, ACRN Journal of Social Entrepreneurship Perspectives, 1(1), pp. 37–60.

Hazenberg, R., Bajwa-Patel, M., Roy, M.J., Mazzei, M. and Baglioni, S. (2016), “A Comparative Overview of Social Enterprise ‘Ecosystems’ in Scotland and England: An Evolutionary Perspective”, International Review of Sociology, Vol. 26 No. 2, pp. 205–222.

ICF Consulting Services (2014). A map of social enterprises and their eco-systems in Europe- country report United Kingdom. Brussels: European Commission.

Klimczuk, A (2015). “Social Innovation Europe: Country Summary: Poland. Social Innovation in Poland,” MPRA Paper 63877, University Library of Munich, Germany. [online]. Available at: https://www.econstor.eu/bitstream/10419/128605/1/Social_Innovation_Europe_Country_Summary.pdf [Accessed 13 Nov. 2017].

Praszquier, R., Zabłocka-Bursa, A. and Jozwik, E. (2014) Social Enterprise, Social Innovation and Social Entrepreneurship in Poland: A National Report. [online] pp.27. Available at: <http://ashoka-cee.org/poland/wp-content/uploads/sites/4/2017/03/EFESIIS-National-Report-Poland.pdf> [Accessed 20 Dec. 2017].

Thomas, H., Persson, R., and Hafen, N (2014). Social Enterprise, Social Innovation and Social Entrepreneurship in Sweden: A National Report, pp. 3.

